

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาสังคม

รายวิชา ศาสนาและหน้าที่พลเมือง

(สก11002)

ระดับประถมศึกษา

หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ

ห้ามจำหน่าย

หนังสือเรียนเล่มนี้จัดพิมพ์ด้วยเงินงบประมาณแผ่นดินเพื่อการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ลิขสิทธิ์
เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาศักยภาพ

รายวิชา ศาสนาและหน้าที่พลเมือง (สค11002)

ระดับประถมศึกษา

ลิขสิทธิ์เป็นของ สำนักงาน กศน. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เอกสารทางวิชาการลำดับที่ 37/2554

คำนำ

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ดำเนินการจัดทำหนังสือเรียน ชุดใหม่นี้ขึ้น เพื่อสำหรับใช้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีสติปัญญาและศักยภาพในการประกอบอาชีพ การศึกษาต่อ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัว ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุข โดยผู้เรียนสามารถนำหนังสือเรียนไปใช้ ด้วยวิธีการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ปฏิบัติกิจกรรมรวมทั้งแบบฝึกหัดเพื่อทดสอบความรู้ความเข้าใจในสาระเนื้อหา โดยเมื่อศึกษาแล้วยังไม่เข้าใจ สามารถกลับไปศึกษาใหม่ได้ ผู้เรียนอาจจะสามารถเพิ่มพูนความรู้หลังจากศึกษาหนังสือเรียนนี้ โดยนำความรู้ไปแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในชั้นเรียน ศึกษาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น จากแหล่งเรียนรู้และจากสื่ออื่นๆ

ในการดำเนินการจัดทำหนังสือเรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้รับความร่วมมือที่ดีจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องหลายท่านที่ค้นคว้าและเรียบเรียงเนื้อหาสาระจากสื่อต่างๆ เพื่อให้ได้สื่อที่สอดคล้องกับหลักสูตร และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนที่อยู่นอกระบบอย่างแท้จริง สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอขอบคุณคณะที่ปรึกษา คณะผู้เรียบเรียง ตลอดจนคณะผู้จัดทำทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หวังว่าหนังสือเรียนชุดนี้จะเป็นประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนตามสมควร หากมีข้อเสนอแนะประการใด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ขอน้อมรับไว้ด้วยความขอบคุณยิ่ง

สำนักงาน กศน.

สารบัญ

หน้า

คำนำ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียน

โครงสร้างรายวิชา

บทที่ 1 ศาสนา

เรื่องที่ 1 ความหมายของศาสนา ความสำคัญของศาสนา	2
เรื่องที่ 2 ประวัติศาสดา	4
เรื่องที่ 3 หลักธรรมของศาสนาต่างๆ	10
เรื่องที่ 4 การปฏิบัติตนตามศาสนาต่างๆ	15
เรื่องที่ 5 บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต	17
เรื่องที่ 6 การอยู่ร่วมกันของคนไทยที่ต่างศาสนา	20

บทที่ 2 วัฒนธรรมประเพณี

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี	24
เรื่องที่ 2 วัฒนธรรมประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น และของประเทศ	25
เรื่องที่ 3 การอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทย	27
เรื่องที่ 4 ค่านิยมที่พึงประสงค์ของไทยและของท้องถิ่น	28
เรื่องที่ 5 การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์	29

บทที่ 3 หน้าที่พลเมืองไทย

เรื่องที่ 1 การปกครองระบอบประชาธิปไตย	33
เรื่องที่ 2 สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมือง ในวิถีประชาธิปไตย	34
เรื่องที่ 3 รัฐธรรมนูญ	38
เรื่องที่ 4 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย	41
เรื่องที่ 5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว	45
เรื่องที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	48
เรื่องที่ 7 กฎหมายอื่นๆ	52
เรื่องที่ 8 การปฏิบัติตนตามกฎหมายและการรักษาสิทธิ เสรีภาพ ของคนในกรอบของกฎหมาย	55

คำแนะนำในการใช้หนังสือเรียน

หนังสือเรียนสาระการพัฒนาศักยภาพ รายวิชาศาสนาและหน้าที่พลเมือง ระดับประถมศึกษา เป็นหนังสือเรียนที่จัดทำขึ้น สำหรับผู้เรียนที่เป็นนักเรียนนอกระบบ

ในการศึกษาหนังสือเรียนสาระการพัฒนาศักยภาพ รายวิชาศาสนาและหน้าที่พลเมือง ผู้เรียนควรปฏิบัติดังนี้

1. ศึกษาโครงสร้างรายวิชาให้เข้าใจในหัวข้อสาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและขอบข่ายเนื้อหา

2. ศึกษารายละเอียดเนื้อหาของแต่ละบทอย่างละเอียด และทำกิจกรรมตามที่กำหนดแล้วตรวจสอบกับแนวตอบกิจกรรมที่กำหนด ถ้าผู้เรียนตอบผิดควรกลับไปศึกษา และทำความเข้าใจในเนื้อหา นั้น ๆ ใหม่ ให้เข้าใจก่อนที่จะศึกษาเรื่องต่อไป

3. ปฏิบัติกิจกรรมท้ายเรื่องของแต่ละเรื่อง เพื่อเป็นการสรุปความรู้ ความเข้าใจของเนื้อหาในเรื่องนั้น ๆ อีกครั้ง และการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละเนื้อหาแต่ละเรื่อง ผู้เรียนสามารถนำไปตรวจสอบกับครู และเพื่อน ๆ ที่ร่วมเรียนในรายวิชา และระดับเดียวกันได้

4. หนังสือเรียนเล่มนี้มี 3 บทคือ

บทที่ 1 ศาสนา

บทที่ 2 วัฒนธรรมประเพณี

บทที่ 3 หน้าที่พลเมืองไทย

โครงสร้างรายวิชาศาสนาและหน้าที่พลเมือง

(สค11002)

ระดับประถมศึกษา

สาระสำคัญ

เป็นสาระที่เกี่ยวกับความหมายความสำคัญของ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี พุทธประวัติ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนา บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมทางศาสนา บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมทางศาสนาในการดำเนินชีวิต การแก้ปัญหาความแตกแยก ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน รวมถึง ประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนตามกฎหมาย ปัญหาและสถานการณ์การเมืองที่เกิดขึ้นในชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เช่น กฎหมายแรงงานและสวัสดิการ กฎหมายว่าด้วยสิทธิเด็กและสตรี

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. อธิบายประวัติ หลักคำสอน และการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ
2. เห็นความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณีและมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น
3. ปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี
4. ยอมรับและปฏิบัติตนเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคม ที่มีความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี
5. บอกสิทธิเสรีภาพ บทบาทและหน้าที่ตามกฎหมายของการเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. เห็นคุณค่าของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย
7. มีส่วนร่วมในการปกครองส่วนท้องถิ่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ขอบข่ายเนื้อหา

บทที่ 1 ศาสนา

บทที่ 2 วัฒนธรรมประเพณี

บทที่ 3 หน้าที่พลเมืองไทย

บทที่ 1

ศาสนา

สาระสำคัญ

เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับความหมาย ความสำคัญของศาสนา อธิบายถึงศาสนาในประเทศไทยคือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์ฮินดู มีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับประวัติ ศาสดา หลักธรรม การปฏิบัติตน บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของคนไทยที่ต่างศาสนา

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ ความหมาย ความสำคัญของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ในประเทศไทย
2. มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ พุทธประวัติ และประวัติศาสดาของศาสนาต่างๆ
3. มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรม และการปฏิบัติธรรมแต่ละศาสนา
4. ตระหนักถึงคุณค่า และเห็นความสำคัญในการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำรงชีวิต
5. สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลที่ต่างความเชื่อทางศาสนาในสังคมได้อย่างสันติสุข

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมายของศาสนา ความสำคัญของศาสนา
- เรื่องที่ 2 ประวัติศาสดา
- เรื่องที่ 3 หลักธรรมของศาสนาต่างๆ
- เรื่องที่ 4 การปฏิบัติตนตามศาสนาต่างๆ
- เรื่องที่ 5 บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต
- เรื่องที่ 6 การอยู่ร่วมกันของคนไทยที่ต่างศาสนา

เรื่องที่ 1 ความหมายของศาสนา ความสำคัญของศาสนา

ความหมายของศาสนา

“ศาสนา” คือ ลัทธิความเชื่อในหลักการ กรรมวิธี การปฏิบัติตนเพื่อให้บรรลุจุดหมายสูงสุด ในชีวิตที่ศาสนิกชนของแต่ละศาสนาสั่งสอนหรือบัญญัติไว้

สาเหตุการเกิดศาสนา **ประการแรก** เกิดจากความกลัวของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ภัยพิบัติต่าง ๆ มนุษย์คิดว่า สิ่งเหล่านี้เกิดจากอำนาจของวิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลให้เป็นไป มนุษย์จึงแสวงหาวิธีภักดี อ่อนน้อมให้อยู่ใ้อำนาจด้วยการ แสดงออกต่าง ๆ นานา เช่น การเคารพบูชา การเซ่นสังเวย การทำทุกกริยาเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เห็นใจ **ประการต่อมา**เกิดจาก การค้นหาความจริงของธรรมชาติ โลกและชีวิต โดยไม่หวังพึ่งพิงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ใด ๆ เมื่อค้นหาความจริงพบแล้วจึงนำมาประกาศศาสนา เพื่อให้ชาวโลกรู้ตาม คือ พระพุทธเจ้า เป็นต้น

องค์ประกอบของศาสนา มีอยู่ 5 ประการ คือ

1. มีศาสดา คือ ผู้ก่อตั้งศาสนา เริ่มต้นคิดคำสอน (หลักธรรม) เป็นคนแรก
2. มีคำสอน คัมภีร์ คือ คำสอน (หลักธรรม) ของศาสนา
3. มีนักบวช หรือ ผู้สืบทอดศาสนา เป็นผู้ปฏิบัติตนตามคำสอนของศาสนา
4. มีศาสนสถาน คือ สถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น โบสถ์ วิหาร สุเหร่า
5. มีสัญลักษณ์ คือ เครื่องหมายแสดงทางศาสนา ศาสนพิธี หรือพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ไม้กางเขน

ประเภทของศาสนา จำแนกเป็น 4 ประเภท คือ

1. เอกเทวนิยม เชื่อในพระเจ้าองค์เดียว เช่น ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์
2. พหุเทวนิยม เชื่อในพระเจ้าหลายองค์ เช่น ศาสนาฮินดู ศาสนาชินโต
3. สัพพัตถเทวนิยม เชื่อว่าพระเจ้าสิงสถิตอยู่ในทุก ๆ แห่ง เช่น ศาสนาพราหมณ์บางลัทธิ เป็นต้น
4. อเทวนิยม ไม่เชื่อว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก เช่น ศาสนาพุทธ ศาสนาเซน

ศาสนาทุกศาสนามีจุดปลายทางเดียวกัน คือ ต้องการให้ทุกคนเป็นคนดี อยู่ร่วมกัน โดยสันติ สันติสุข มีความสงบสุข

ความสำคัญของศาสนาพอสรุปได้ 7 ประการ คือ

1. เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ช่วยให้มีมนุษย์เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิต และช่วยให้รู้สึกปลอดภัย
2. ช่วยสร้างความสามัคคีในหมู่มนุษย์ ช่วยให้มีมนุษย์ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนร่วมมือกันสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อศาสนาและชีวิต
3. เป็นเครื่องมือขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้สมาชิกยึดมั่น เชื่อถือ ปฏิบัติตนเป็นคนดีตามคำสอน กลัวบาปที่เกิดจากความประพฤติน่ากลัวต่าง ๆ

4. ช่วยพัฒนาและยกระดับจิตใจการกระทำของมนุษย์ให้สูงขึ้น คือช่วยให้มนุษย์เสียสละและอดทน อดกลั้นยิ่งขึ้น ทำความดีมากยิ่งขึ้น เป็นต้น
5. เป็นบ่อเกิดแห่งศาสตร์ ความรู้ด้านศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่าง ๆ มีกำเนิดจากศาสนา
6. ช่วยให้มนุษย์มีอิสระ คำสอนของศาสนาเสนอแนวทางที่มนุษย์สามารถฝึกตนให้พ้นจากกิเลสมีอิสระจากกิเลสทั้งปวง
7. เป็นสัญลักษณ์ แสดงถึงความดีงาม แสดงพลังสามัคคี ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ ในแต่ละศาสนา

เรื่องที่ 2 ประวัติศาสดา

พุทธประวัติ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประเภทเทวนิยมคือ ไม่เชื่อว่ามีพระเจ้าสร้างโลก สร้างมนุษย์ กำหนดโทษตามมนุษย์ แต่เชื่อว่าทุกอย่างเกิดมาได้เพราะมีเหตุ ทุกอย่างต้องอาศัยกัน เป็นเหตุเป็นปัจจัยซึ่งกันและกัน จะมีเพียงอย่างใดอย่างมิได้ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาใหญ่ศาสนาหนึ่งของโลก เป็นศาสนาประจำชาติของประเทศไทย

ศาสนาพุทธเกิดในชมพูทวีป ปัจจุบันเป็นพื้นที่ของประเทศอินเดีย เนปาล ภูฏาน ปากีสถาน และบังกลาเทศ รวมกัน

ศาสดาของศาสนาพุทธคือ พระพุทธเจ้า ทรงมีพระนามเดิมว่า เจ้าชาย สิทธัตถะ กำเนิดในตระกูลกษัตริย์ในยุคที่ศาสนาฮินดูเจริญรุ่งเรืองในชมพูทวีป พระองค์ประสูติ ณ ลุมพินีวัน แคว้นสักกะ เมืองกบิลพัสดุ์ (ปัจจุบันคือเมืองรุมมินเด ประเทศเนปาล) ทรงประสูติในวันศุกร์ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปีจอ ก่อนพุทธศักราช 80 ปี เมื่อประสูติได้ 7 วัน พระราชมารดา คือ พระนางสิริมหามายาจึงสิ้นพระชนม์ พระราชบิดาของพระองค์ คือ พระเจ้าสุทโธทนะจึงให้พระเจ้าน้ำคือพระนางประชาบดีโคตมีเป็นผู้เลี้ยงดู พระเจ้าสุทโธทนะได้เชิญพราหมณ์มาทำนายลักษณะพระโอรส พราหมณ์ได้พยากรณ์พระราชกุมารว่า “ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกของโลก ถ้าทรงเป็นฆราวาสจะได้เป็นพระจักรพรรดิ” ดังนั้นพระเจ้าสุทโธทนะจึงปรารถนาจะให้เจ้าชายสิทธัตถะเพลิดเพลินในความสุขทางโลก เพื่อจะได้ให้เจ้าชายสิทธัตถะเป็นพระจักรพรรดิ พระราชบิดาทรงสร้างปราสาทที่งดงาม 3 หลัง ให้ประทับแต่ละฤดูและให้ศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยากับสำนักอาจารย์วิศวามิตร พระองค์ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา ถึงแม้พระราชบิดาจะหาสิ่งอำนวยความสะดวกสบายให้พระองค์ แต่เจ้าชายสิทธัตถะก็มิได้เพลิดเพลินกับความสุขทางโลก เมื่อพระองค์เสด็จออกนอกพระราชวัง พระองค์ทอดพระเนตรเห็นการเกิด การแก่ การเจ็บ การตาย เป็นความทุกข์ พระองค์ทรงครุ่นคิด แสวงหาทางให้มนุษย์พ้นทุกข์ และเห็นว่าการหนีทุกข์ในโลกด้วยการบรรพชา

ดังนั้นพระองค์จึงเสด็จออกจากวังในวันที่พระนางพิมพาประสูติพระโอรสคือ เจ้าชายราहुล พระองค์ทรงรำพึงว่า “ห้วงเกิดแล้วหนอ” เมื่อพระองค์เสด็จผ่านทรงพบเห็นนางสนมนอนระกระระกอยู่เป็นภาพที่ไม่น่าดู ไม่สวยงาม ล้วนน่าปลงสังเวช พระองค์จึงเสด็จออกบวชพร้อมกับคนรับใช้ชื่อนายฉันทะ ทรงจีบผ้าชื่อกัณฐกะ จากนั้นให้นายฉันทะกลับไปแล้วพระองค์ทรงปลงผม ถีอเพศบรรพชิต และแสวงหาอาจารย์จากสำนักต่าง ๆ เพื่อสั่งสอนให้พระองค์บรรลุธรรมที่ทำให้สัตว์โลกพ้นจากความทุกข์ ทรงศึกษาที่สำนักอาฬารดาบสและอุทกดาบส ฝึกฝนทางจิตจนได้ฌานสมาบัติ 8 ซึ่งเน้นโยคะวิธี ทรงเห็นว่าไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ที่แท้จริง ดังนั้นต่อมาพระองค์ทรงใช้วิธีการทรมานตนเองด้วยการบำเพ็ญทุกรกิริยา คืออดอาหารและทรมานตนด้วยวิธี ต่าง ๆ จนร่างกายซูบผอม ทรงพบว่าทางนี้มีใช่พ้นทุกข์ จึงหันมาเดินสายกลาง และเสวยพระกระยาหารตามเดิม แล้วหันมาบำเพ็ญเพียรทางจิตค้นหาสัจธรรม และทรง

ค้นพบสังกรรมในวันเพ็ญเดือนวิสาขะคือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ปีระกา ก่อนพระพุทธศักราช 45 ปี ทรงมี
พระชนมายุ 45 พรรษา

ดังนั้นในการแสวงหาทางบรรลุนิพพานของพระองค์นั้นเปรียบเสมือนพิณ 3 สาย ถ้าขึงสายพิณตึงเกินไปสายพิณก็จะขาด ถ้าขึงสายพิณหย่อนเกินไปเสียงจะไม่ไพเราะ ต้องขึงสายพิณพอดีจึงจะดีแล้วมีเสียงไพเราะ เช่นเดียวกับมนุษย์หากผลิตเพลินในโลกีย์สุขเหมือนสายพิณที่หย่อนยาน และถ้าตึงเข้มงวดในการปฏิบัติด้วยการทรมานตนเองร่างกายจะทนทานไม่ไหวเหมือนสายพิณที่ขึงตึง ดังนั้นจึงควรเดินสายกลางเช่นเดียวกับสายพิณที่ขึงพอดี

สังขารที่พระองค์ตรัสรู้ คือ ทรงค้นพบปุพเพนิวาสญาณ คือ อดีตชาติของพระองค์ ทรงค้นพบจตุปปาตญาณ คือการกำเนิดของสัตว์โลกและอัสวักญาณ คือ การกำจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป เพื่อจะปฏิบัติตนให้พ้นทุกข์ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิด คือ อริยสัจสี่เป็นความจริงอันประเสริฐ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ

ทุกข์ คือ ปัญหาทั้งหลายที่เกิดขึ้นในชีวิต ได้แก่ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ

สมุทัย คือ สาเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิต

นิโรธ คือ ความจริงว่าด้วยการดับทุกข์ การละต้นเหตุของความทุกข์

มรรค คือ ความจริงว่าด้วยแนวทางแห่งความดับทุกข์

หลังจากตรัสรู้แล้วพระองค์ได้เสด็จไปเทศนาธรรมแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ ซึ่งติดตามดูแลพระองค์ช่วงที่แสวงหาธรรมและบำเพ็ญทุกรกิริยา เมื่อพระองค์เลิกบำเพ็ญทุกรกิริยาจึงคิดว่าพระองค์ท้อถอย ไม่บำเพ็ญเพียร จึงพากันหนีไปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมื่อพระองค์เทศนาธรรมคือ ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งแสดงถึงข้อปฏิบัติทางสายกลางคือ มรรค 8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติให้พ้นจากความทุกข์ คือ

1. สัมมาทิฐิ ปัญญาเห็นชอบ
2. สัมมาสังกัปปो ความดำริชอบ
3. สัมมาวาจา วาจาชอบ
4. สัมมากัมมันโต การงานชอบ
5. สัมมาอาชีโว ความเลี้ยงชีพชอบ
6. สัมมาวาจาโม ความเพียรชอบ
7. สัมมาสติ ความระลึกชอบ
8. สัมมาสมาธิ การตั้งจิตชอบ

โกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรมเป็นคนแรกและปัญจวัคคีย์ทั้งหมดจึงบวชเป็นภิกษุ จึงถือว่าเกิดพระพุทธศาสนา ครบสมบูรณ์คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นไตรสรณคมณ์ ซึ่งเป็นที่เคารพของชาวพุทธต่อมาพระองค์ทรงเผยแผ่ศาสนาอยู่ 45 ปี และปรินิพพานที่เมืองกุสินาราในวันเพ็ญเดือน 6 วันเดียวกับที่พระองค์ทรงประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน เรียกว่าเป็นวันวิสาขบูชา เป็นวันสำคัญของชาวพุทธ

ประวัติพระนบีมุฮัมมัด

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนา 1 ใน 3 ศาสนาสำคัญของโลก ในประเทศไทยจำนวนผู้นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยมีจำนวนมากเป็นลำดับที่ 2 ศาสนาอิสลามกำเนิดในประเทศซาอุดีอาระเบีย เมื่อ พ.ศ. 1113 คำว่า อิสลาม มาจากคำว่า อัศลามะ แปลว่า การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อพระอัลเลาะห์เจ้าอย่างสิ้นเชิงผู้นับถืออิสลามเรียกว่ามุสลิมหรืออิสลามิกชน

ศาสดาของศาสนาอิสลามคือ พระนบีมุฮัมมัดเป็นผู้ให้กำเนิดศาสนาอิสลาม ท่านเกิดเมื่อวันจันทร์ที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 1113 เมืองเมกกะ (มักกะ) ประเทศซาอุดีอาระเบีย บิดาชื่ออับดุลเลาะห์ มารดาชื่อ อามีนะห์ ในตระกูลฮาซิม เผ่ากุเรช บิดาสิ้นชีวิตก่อนพระนบีมุฮัมมัดเกิด มารดาสิ้นชีวิตเมื่อท่านมีอายุได้ 6 ขวบ จึงอยู่ในความอุปการะของปู่และลุงตามลำดับ ท่านได้แต่งงานกับหญิงม่ายชื่อคอดีเย เป็นเจ้าของกิจการค้า มีบุตรธิดารวม 7 คน (ชาย 3 คน หญิง 4 คน)

เมื่อท่านได้อายุ 40 ปี ท่านได้ขึ้นไปหาความวิเวกที่ถ้ำหิเราะะ บนภูเขานูริ เทพยมรอลิที่เป็นบริวารของพระอัลเลาะห์เจ้าได้ลงมาบอกว่า พระอัลเลาะห์ได้แต่งตั้งให้ท่านเป็นศาสดาเผยแผ่ศาสนาอิสลามของพระองค์ ท่านจึงเป็นพระนบีหรือเป็นศาสนทูตหรือตัวแทนของพระเจ้าบนพื้นพิภพ เมื่อ พ.ศ. 1153 ขณะที่ท่านมีอายุได้ 40 ปี โดยใช้สถานที่ประดิษฐานหินกาบะห์เป็นที่ประกาศสังฆกรรม ระหว่างการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม ท่านต้องต่อสู้กับฝ่ายปรปักษ์จนได้รับชัยชนะ ประกาศศาสนาอยู่ 23 ปี ท่านถึงแก่กรรมเมื่ออายุได้ 63 ปี

นักบวชหรือผู้สืบทอดศาสนา ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนาและสืบทอดศาสนาอิสลาม เช่น อิหม่าม ผู้นำศาสนา และอิสลามิกชน ศาสนสถานคือ สถานที่ประกอบศาสนกิจของผู้นับถือศาสนาอิสลาม ได้แก่ สุเหร่าหรือมัสยิด ซึ่งเป็นสถานที่ที่จัดไว้เพื่อการละหมาด สัญลักษณ์ของศาสนาอิสลามเนื่องจากศาสนาอิสลามสอนให้มีพระเจ้าองค์เดียว และสอนไม่ให้เคารพบูชาสัญลักษณ์หรือรูปเคารพใด ๆ รูปพระจันทร์ครึ่งเสี้ยวและมีดาว 5 แฉกอยู่ตรงกลาง ที่พบตามสุเหร่าทั่วไปนั้นไม่ใช่สัญลักษณ์ทางศาสนาแต่เป็นเครื่องหมายของอาณาจักรออตโตมานเตอร์กที่รุ่งเรืองมากในอดีตตั้งแต่ศตวรรษที่ 15 – 20 ที่ประเทศมุสลิมส่วนใหญ่ตกอยู่ในอำนาจของอาณาจักรนี้ ชนชาวอิสลามจึงถือเอาเครื่องหมายนั้นเป็นสัญลักษณ์ของตนและชนชาติมุสลิมสืบมา และกลายเป็นสัญลักษณ์ของผู้นับถือศาสนาอิสลามไปโดยปริยาย

ประวัติพระเยซู

คริสต์ศาสนาเป็นศาสนา 1 ใน 3 ศาสนาสำคัญของโลก ในประเทศไทยมีจำนวนผู้นับถือคริสต์ศาสนา มากเป็นอันดับ 3 ศาสนาคริสต์พัฒนามาจากศาสนายูดาห์ คำว่า “คริสต์” มีรากศัพท์มาจากภาษาโรมัน และภาษากรีกที่แปลมาจากเมสสิอาห์ ในภาษาฮีบรูแปลว่าผู้ปลดปล่อยความทุกข์

พระเยซู เป็นผู้ให้กำเนิดศาสนาคริสต์ ท่านเกิดที่หมู่บ้านนาซาเรท แคว้นกาลิลี ห่างจากนครเยรูซาเล็มประมาณ 55 ไมล์ มารดาของพระเยซูชื่อมาเรียหรือมารีย์ บิดาชื่อโยเซฟ อาชีพช่างไม้ ตามประวัติมาเรียมารดาของพระเยซู นั้น ตั้งครรภ์มาก่อนขณะที่โยเซฟยังเป็นคู่หมั้น ร้อนถึงเทวดาของพระเจ้า คือ พระยะโฮวาห์หรือยาห์เวห์ต้องมาเข้าฝันบอกโยเซฟให้รู้ว่าบุตรในครรภ์ของมาเรียเป็นบุตรของพระเจ้าคือ พระยะโฮวาห์หรือยาห์เวห์เป็นผู้มีบุญมากให้ตั้งชื่อว่าพระเยซู ต่อไปคนผู้นี้จะช่วยไถ่บาปให้ชาวยิวรอดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง โยเซฟปฏิบัติตามคำของทูตแห่งพระเจ้า จึงรับมาเรียมาอยู่ด้วยกัน โดยมีได้สมสู่กันเพียงสามภรรยา พระเยซูได้รับการเลี้ยงดูมาอย่างดี มีความรู้ภาษากรีกแตกฉาน ศึกษาพระคัมภีร์เก่า ได้มอบตัวเป็นศิษย์ของโยฮันผู้แตกฉานในคัมภีร์ของยิว เมื่อท่านเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่มีนิสัยใฝ่สงบอยู่ในวิเวก ใฝ่ใจทางศาสนา เมื่อท่านอายุได้ 30 ปี ได้รับศีลล้างบาปจากจอห์น โดยเยซูอาบนำล้างบาปที่แม่น้ำจอร์แดน ตั้งแต่นั้นมาถือว่าพระเยซูได้สำเร็จรูปธรรมสูงสุดในศาสนาคริสต์เป็นศาสดาบำเพ็ญพรต อดอาหาร และพิจารณาธรรมอยู่ในป่าสงัด ถึง 40 วัน จากนั้นจึงออกประกาศศาสนา ท่านเผยแพร่ศาสนาอยู่ 3 ปี มีผู้นับถือพระเยซูมากขึ้นจนเป็นเหตุให้พวกปุโรหิต พวกธรรมจารย์ และพวกฟาริสีเกลียดชัง ขณะที่พระเยซูพร้อมสาวก 12 คน กำลังรับประทานอาหารมื้อค่ำสุดท้าย พวกทหารโรมันก็จู่โจมเข้าจับพระเยซูและให้ข้อหาเป็นกบฏต่อ ซีซาร์จักรพรรดิโรมัน ตั้งตนเป็นพระเมสสิอาห์ และถูกตัดสินให้ลงโทษประหารชีวิต โดยการตรึงไม้กางเขนไว้ จนสิ้นพระชนม์ หลังจากนั้น 3 วัน พระองค์ได้เสด็จกลับคืนชีพและเสด็จขึ้นสวรรค์

นักบวชและผู้สืบทอดศาสนา ผู้สืบทอดคริสต์ศาสนาคือสาวก พระบาทหลวง หมอสอนศาสนา และคริสต์ศาสนิกชน ผู้เลื่อมใสคริสต์ศาสนา ศาสนสถานที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมสำคัญคือ โบสถ์ และวิหาร สัญลักษณ์ที่แสดงความเป็นคริสต์ศาสนิกชนทุกนิกายใช้เครื่องหมายกางเขนเหมือนกัน เพราะแสดงถึงความเสียสละที่ยิ่งใหญ่และเป็นนิรันดร์ ของพระองค์

เรื่องที่ 3 หลักธรรมของศาสนาต่างๆ

หลักธรรมของศาสนาพุทธ

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า ศาสนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของศาสนา คำสอนของสัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่า พระธรรม

พระธรรมในศาสนาพุทธ กำหนดไว้ในพระไตรปิฎกมีอยู่ 3 ตะกร้า กล่าวคือ คำสอนของพระพุทธเจ้าในอดีตจารึกไว้ในสมุคข่อย และใบลานแยกไว้ 3 หมวดหมู่คือ

1. พระสุตตันตปิฎก เป็นคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าในโอกาสต่าง ๆ มีชาดกประกอบ เช่น สุกชาดก ที่ 5 โทษของการไม่รู้ประมาณ ความสรุปว่า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ทรงปรารภถึงภิกษุรูปหนึ่งที่มรณภาพเพราะฉันมากเกินไปจนอาหารไม่ย่อย พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่าแม้ในกาลก่อนภิกษุนี้ก็ตายเพราะบริโภคมาก

2. พระวินัยปิฎก เป็นธรรมที่เกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์ความประพฤติของพระสงฆ์ ซึ่งพระพุทธเจ้า กำหนดไว้ทั้งหมด 227 ข้อ พระพุทธเจ้าจะทรงกำหนดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ที่พระสงฆ์ไม่เคารพประพฤติกฎปฏิบัติ

3. พระอภิธรรมปิฎก รวบรวมคัมภีร์ที่รวบรวมเกี่ยวกับหลักธรรมหรือข้อธรรมล้วน ๆ คำสั่งสอนว่าเป็นพระสูตรต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ตัวอย่างคือ ชัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งกล่าวถึงมรรค 8 ซึ่งเป็นทางปฏิบัติให้ไกลจากกิเลส

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าที่ปรินิพานไปแล้ว เมื่อถึงคราวที่ศาสนาพุทธเกิดปัญหามีความเสื่อมลงเนื่องจากพุทธบริษัท คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า จะมีการนำพระไตรปิฎกมาสังคายนา มีการตรวจสอบชำระให้ถูกต้อง วัดในสมัยเก่าเก็บพระไตรปิฎกที่จารึกไว้ในใบลานสมุคข่อยเก็บไว้ในศาลาธรรมที่ตั้งอยู่กลางน้ำ เพื่อป้องกันมอด ปลวก กัดกินทำลาย

อย่างไรก็ตาม ชาวพุทธควรศึกษาธรรมะเพื่อเข้าใจและนำมาประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องที่สำคัญ ๆ คือ

โอวาทปาติโมกข์ พระพุทธองค์ทรงประกาศหัวใจของศาสนาพุทธในวันมาฆบูชาเป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งเป็นวันมหาศรียคือ พระสงฆ์ 1,250 รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์มาประชุม โดยมีได้นัดหมาย พระสงฆ์เหล่านี้ล้วนเป็นผู้ที่พระพุทธเจ้าโปรดประทานบวชให้ด้วยพระองค์เองด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทาและเป็นวันที่พระจันทร์เสวยฤกษ์เต็มดวง พระพุทธเจ้าทรงประกาศหัวใจของศาสนาพุทธไว้ในโอวาทปาติโมกข์มีอยู่ 3 ข้อคือ

1. การไม่ทำบาปอกุศลทั้งปวง คือไม่ทำชั่ว
2. การทำบุญกุศล คือให้ทำความดี
3. การทำจิตให้ผ่องใสไกลจากความเศร้าหมองของกิเลส

เบญจศีล ศีล 5 เป็นข้อพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการปฏิบัติตนของชาวพุทธ คือ

1. ละเว้นการฆ่าสังหาร ไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย
2. ละเว้นการลักขโมย เบียดบัง แย่งชิง ไม่ประทุษร้ายต่อทรัพย์สินผู้อื่น
3. ละเว้นการประพฤติดูหมิ่นในกาม ไม่ประทุษร้ายต่อของรักของหวงแห่งอันเป็นการทำลายเกียรติภูมิและจิตใจของผู้อื่น เช่น บุตร ภริยา ญาติมิตร
4. ละเว้นจากการพูดเท็จ โกหกหลอกลวง พูดเพื่อเจ้า ไร้สาระ พูดคำหยาบคาย
5. เว้นจากสุราเมรัย ไม่เสพเครื่องดองของมีเมา สิ่งเสพติด อันเป็นเหตุให้เกิดความประมาท มัวเมา ก่อความเสียหายผิดพลาดเพราะขาดสติ อันเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ แม้อย่างน้อยก็เป็นผู้คุกคามต่อความรู้สึกมั่นคงปลอดภัยของผู้เข้าร่วมสังคม

เบญจธรรม 5 ประการ เป็นหลักธรรมที่คนทั่วไปควรปฏิบัติ มี 5 ประการ ดังนี้

1. เมตตา, กรุณา - ซึ่งเป็นธรรมะคู่กันและสนับสนุน**ศีลห้า**- ข้อแรก (ฆ่าสัตว์ – เบียดเบียน)
2. สัมมาอาชีวะ - คู่และสนับสนุน**ศีลข้อสอง** (ลักทรัพย์ น้อยโกง)
3. กามสังวร หมายถึงการสำรวมระวังในความต้องการ - คู่กับ**ศีลข้อสาม** (การข่มเหงน้ำใจกัน)
4. สัจจะ ความจริงใจ - คู่กับ**ศีลข้อสี่** (โกหก)
5. สติ สัมปชัญญะ - คู่กับ**ศีลข้อห้า** (ทำให้ตนเองขาดสติ)

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์แจ่ม เช่น พรหม ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ คือ

1. เมตตา ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข
2. กรุณา ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์
3. มุทิตา ความยินดีที่ผู้อื่นมีความสุขในทางที่เป็นกุศล
4. อุเบกขา การวางจิตเป็นกลาง การมีเมตตา กรุณา มุทิตา เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าตนไม่สามารถช่วยเหลือผู้นั้นได้ จิตตนจะเป็นทุกข์ ดังนั้น ตนจึงควรวางอุเบกขาทำใจให้เป็นกลาง และพิจารณาว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ จะดีหรือชั่วก็ตาม กรรมนั้นย่อมส่งผลอย่างยุติธรรมตามที่เขาผู้นั้นได้เคยกระทำไว้

ฌราวาสธรรม ประกอบด้วย 2 คำ “ฌราวาส” แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก, ผู้ครองเรือน และ “ธรรม” แปลว่า ความถูกต้อง, ความดีงาม, นิสัยที่ดีงาม, คุณสมบัติ, ข้อปฏิบัติ

ฌราวาสธรรม แปลว่า คุณสมบัติของผู้ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิตทางโลก ประกอบด้วยธรรมะ 4 ประการ คือ

1. สัจจะ แปลว่า จริง ตรง แท้
2. ทมะ แปลว่า ฝึกตน ข่มจิต และรักษาใจ

3. ขันติ แปลว่า อุดทน
4. จาคะ แปลว่า เสียสละ

หลักธรรมของศาสนาอิสลาม

หลักธรรมของศาสนาอิสลาม จาริกไว้ในคัมภีร์อัลกุรอาน ซึ่งในอดีตถูกจาริกไว้ในหนังสือวัฏกระดูกสัตว์ หลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม 5 ประการ คือ

1. ต้องปฏิญาณตนว่า จะไม่มีพระเจ้าองค์อื่นนอกจากพระอัลเลาะห์ โดยมีพระนบีมูฮัมหมัดเป็นศาสนทูต รับคำสอนของพระองค์มาเผยแผ่ให้ชาวมุสลิม
2. ต้องนมัสการพระอัลเลาะห์เพื่อสรรเสริญขอพรต่อพระองค์วันละ 5 ครั้ง ในเวลาใกล้พระอาทิตย์ขึ้น บ่าย เย็น พลบค่ำ และกลางคืน
3. ปีหนึ่งต้องถือศีลอด (อัสศิยาบา) เป็นเวลา 1 เดือน โดยงดการบริโภคอาหาร น้ำดื่ม ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนพระอาทิตย์ตก
4. ต้องบริจาคทาน (ซะกาต) เพื่อพัฒนาและชำระจิตใจให้สะอาดหมดจด บริสุทธิยิ่งขึ้น
5. ในช่วงชีวิตหนึ่งควรไปประกอบพิธีฮัจญ์ คือเดินทางไปประกอบศาสนกิจที่มีสยิดไบศุลเลาะห์ ณ เมืองเมกกะ อย่างน้อย 1 ครั้ง

หลักคำสอนของศาสนาอิสลามเป็นเรื่องศรัทธา คือความเชื่อเป็นเรื่องสำคัญที่สุด มุสลิมทุกคนจะต้องเชื่อและไม่ระแวงสงสัยดังนี้

1. เชื่อว่าพระอัลเลาะห์มีจริง มุสลิมทุกคนต้องเชื่อว่าพระเจ้ามีองค์เดียวคือพระอัลเลาะห์
2. เชื่อในเทพวิวารหรือเทวดาของพระอัลเลาะห์ เพื่อชักนำไปสู่หนทางที่ดีงาม
3. เชื่อว่าคัมภีร์อัลกุรอานเป็นคัมภีร์ที่สมบูรณ์ที่สุด
4. เชื่อในตัวแทนพระอัลเลาะห์หรือศาสนทูต เป็นผู้นำคำสอนมาเผยแผ่
5. เชื่อในวันสิ้นโลก เมื่อพระอัลเลาะห์ทรงสร้างโลกได้ก็ต้องทำลายโลกได้
6. เชื่อในกฎกำหนดสถานะของพระอัลเลาะห์ กล่าวคือทุกอย่างเกิดขึ้นโดยพระอัลเลาะห์และดำเนินไปตามประสงค์ของพระองค์

สำหรับหลักคำสอนทั่วไปของศาสนาอิสลามนั้น สอนให้ดำเนินชีวิตปฏิบัติตนต่อกันของสังคม เป็นไปด้วยความสงบสุข เช่นสอนให้มนุษย์มีความเมตตา กรุณาต่อกัน สอนให้มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดา มารดา สอนให้สมรส ห้ามหย่าร้าง และประพฤติดีประเพณี สอนไม่ให้ดื่มสุราเมรัยและยาเสพติดต่าง ๆ สอนไม่ให้กินดอกเบี้ย รับสินบน ให้สินบน กักตุนสินค้า และทุจริตคดโกงต่าง ๆ สอนหลักการคบหาสมาคม สอนไม่ให้ฆ่าลูกและตนเอง สอนไม่ให้ถือสิ่งอันทัดเทียมพระอัลเลาะห์ สอนไม่ให้แต่งงานกับคนต่างศาสนา สอนให้เห็นความสำคัญของเจตนา สอนถึงการกระทำที่ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว สอนให้เห็นความสำคัญของความประพฤติ และสอนให้นึกถึงสิ่งต้องห้ามมิให้นำมาบริโภค ฯลฯ เป็นต้น

หลักธรรมของศาสนาคริสต์

พระธรรมคำสอนของศาสดาจะปรากฏในพระคริสตคัมภีร์ คัมภีร์ไบเบิล ผู้นับถือคริสตศาสนาทุกคนต้องยึดมั่นในหลักปฏิบัติสำคัญของคริสตศาสนา เรียกว่าบัญญัติ 10 ประการ คือ

1. จงนมัสการพระเจ้าเพียงองค์เดียว อย่าเคารพรูปบูชาอื่น
2. อย่าออกนามพระเจ้าอย่างพรอ่ย ๆ โดยไม่สมเหตุผล
3. จงไปวันวันพระอันเป็นวันศักดิ์สิทธิ์
4. จงเคารพนับถือบิดา
5. จงอย่าฆ่าคน
6. จงอย่าทำลามก
7. จงอย่าลักขโมย
8. จงอย่าพูดเท็จ หรือนินทาผู้อื่น
9. จงอย่าปลงใจในความอูเลามก
10. จงอย่ามักได้ในทรัพย์ของเขา

หลักคำสอนของศาสนาคริสต์ที่สรุปสำคัญมา 2 ข้อ คือ

1. จงรักพระเจ้าอย่างสุดจิตสุดใจ
2. จงรักเพื่อนบ้าน (เพื่อนมนุษย์) เหมือนรักตัวเอง

และหลักคำสอนของพระเยซูส่วนใหญ่ จะอยู่บนพื้นฐานบัญญัติ 10 ประการ และอธิบายเพิ่มเติมหรือนุรักษ์คำสอนเดิมไว้ เช่นสอนให้มีเมตตา กรุณาต่อกัน สอนให้รักกันระหว่างพี่น้อง สอนให้ทำความดี สอนให้เห็นแก่บุญทรัพย์มากกว่าสินทรัพย์ สอนให้แสวงหาคุณธรรมยิ่งกว่าสิ่งอื่น สอนหลักการคบหาซึ่งกันและกัน สอนให้ต่อต้านความอยุติธรรม สอนเรื่องจิตใจว่าเป็นรากฐานแห่งความดี ความชั่ว สอนถึงความกรุณาของพระเจ้า สอนถึงความขัดแย้งกันระหว่างพระเจ้ากับเงิน สอนให้รักษาศิลปวิทยาธรรม สอนวิธีไปสวรรค์ สอนเรื่องความสุขจากการทำใจให้อิสระ ฯลฯ เป็นต้น

หลักธรรมของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู เชื่อว่าพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด เป็นผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง ตลอดจนกำหนด โชคชะตาชีวิตของคนและสัตว์ เพราะฉะนั้นวิถีชีวิตแต่ละคนจึงเป็นไปตามพรหมลิขิต แต่ละคนก็อาจเปลี่ยนวิถีชีวิตได้หากทำให้พระพรหมเห็นใจและโปรดปรานโดยการบวงสรวงอ่อนนวย และทำความดีต่อพระองค์ หากตายไปก็จะไปเกิดในสุคติภูมิ และหากโปรดปรานที่สุดก็จะไปอยู่กับพระองค์ชั่วฉินิจรันคร์ ชาวฮินดูเชื่อว่าวิญญาณเป็นอมตะ จึงไม่ตายไปตามร่างกาย ที่ว่าตายนั้นเป็นเพียงวิญญาณออกจากร่างกายเท่านั้น

คำสอนเฉพาะเป็นคำสอนเฉพาะกลุ่มแต่ละวรรณะ แต่ละหน้าที่ ตัวอย่างคำสอนทั่วไป เช่น สอนให้มนุษย์มีความเมตตากรุณาต่อกัน สอนให้มีสันติ สอนถึงหน้าที่และสิ่งที่มนุษย์ควรปฏิบัติต่อกัน สอนให้มีขันติ สอนวิธีหาความสุขและรู้เท่าทันความจริง สอนเรื่องความเป็นอมตะของวิญญาณ หน้าที่บิดามารดามีต่อบุตรธิดา หน้าที่ครูอาจารย์ต่อศิษย์ หน้าที่ของบุตรธิดา และศิษย์ ที่มีต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ หน้าที่สามีต่อภรรยา หน้าที่ภรรยาต่อสามี หน้าที่นายต่อบ่าว หน้าที่ราชาต่อราษฎร ธรรมและวรรณะทั้ง 4 คือ ธรรมและหน้าที่ของพราหมณ์ ธรรมและหน้าที่ของสุทร แต่อย่างไรก็ตามมีกฎเกณฑ์ห้ามแต่งงานระหว่างคนต่างวรรณะ เพราะเมื่อลูกออกมาเป็นจัณฑาลซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่ เป็นบุคคลที่เป็นเสนียดไม่เป็นที่ต้องการของสังคม

เรื่องที่ 4 การปฏิบัติตนตามศาสนาต่าง ๆ

ศาสนาทุกศาสนามีคำสอนที่มุ่งให้คนในสังคมประพฤติดี เพื่อให้ครอบครัว ชุมชน สังคม ศาสนิกชน ทุกศาสนาพึงมีหน้าที่ต้องประพฤติปฏิบัติ คือ

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชนคือ พุทธบริษัท 4 ได้แก่ อุบาสก อุบาสิกา ภิกษุ ภิกษุณี โดยอุบาสก อุบาสิกาทำหน้าที่ปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธรศาสนา และทะนุบำรุงพระพุทธรศาสนา

การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธรศาสนา ตามที่ได้กล่าวมาแล้วคือการรักษาศีล 5 และพัฒนาขึ้นไปสู่การรักษาศีล 8 หรืออุโบสถศีล ซึ่งเป็นศีลของอุบาสก อุบาสิกา

1. เว้นจากการฆ่าสัตว์
2. เว้นจากการลักสิ่งของที่มีผู้อื่นมิได้ให้
3. เว้นจากการประพฤติผิดพรหมจรรย์
4. เว้นจากการพูดปด พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อแฉ้อ
5. เว้นจากการดื่มสุราเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
6. เว้นจากการบริโภคอาหารในยามวิกาล (หลังเที่ยงถึงวันใหม่)
7. เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี และประดับร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอม เครื่องประดับ เครื่องทา เครื่องหอม
8. เว้นจากการนั่งนอนเหนือเตียงที่ตั้งที่เท้าสูงเกิน ภายในมีนุ่นหรือสำลี

จากนั้นเมื่อมีพื้นฐานศีล 5 ศีล 8 แล้วควรพัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติธรรม ทำสมาธิ วิปัสสนา เจริญปัญญาให้รู้แจ้งเพื่อหาทางดับทุกข์ การเจริญปัญญาเพื่อให้พิจารณาเห็นหลักธรรมแท้จริงของศาสนา พุทธ ซึ่งเป็นไปตามพระไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แปลว่า สรรพสิ่งในโลกไม่เที่ยง ล้วนเป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน และทุกสิ่งในโลกจะมีสภาวะเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป

เมื่อการประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแล้วผู้นั้นจะเข้าสู่พระนิพพานเป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส ไม่มีการเวียนว่ายตายเกิดอีก

หน้าที่สำคัญประการต่อมา คือการทะนุบำรุงและสืบทอดพระพุทธรศาสนา คือทำหน้าที่ทะนุบำรุงรักษาศาสนวัตถุ คือ พระพุทธรูป วัตถุอาราม ที่ดิน สิ่งก่อสร้างทางพุทธรศาสนา ให้เป็นสมบัติของศาสนาและใช้เบญจธรรมในการเป็นที่พึ่งพาจิตใจ และไหว้พระสวดมนต์ ทำบุญ ตักบาตร เลี้ยงพระ ประพฤติตามศาสนพิธีให้ถูกต้องตามหลักศาสนาพุทธ และต้องประพฤติตนเป็นตัวอย่างที่ดี เผยแผ่คำสอนให้บุตรธิดา บุคคลในครอบครัว สนับสนุนให้บุตรธิดาบวชเรียนในศาสนาพุทธเพื่อสืบทอดพระพุทธรศาสนาให้มั่นคงสถาพรสืบต่อไป

สำหรับภิกษุ ภิกษุณี นั้นทำหน้าที่ศึกษารักษาพระธรรมและนำมาประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง นอกจากนั้น ยังต้องทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนของพระพุทธรเจ้า อีกทั้งช่วยกันทะนุบำรุงศาสนวัตถุ พระพุทธรูป วัตถุอาราม สิ่งก่อสร้างทางศาสนาพุทธต่าง ๆ ให้เป็นถาวรวัตถุเป็นที่พึ่งพิงรวมทั้งการ

ประกอบศาสนพิธีของชาวพุทธให้ถูกต้องตามวัฒนธรรม ประเพณีที่ดั้งเดิมของชาวพุทธที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

เช่นเดียวกันกับหน้าที่ของอิสลามิกชน คริสเตียนและผู้ที่นับถือศาสนาฮินดู ล้วนมีหน้าที่ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาของตน ช่วยกันเผยแผ่คำสอน หลักธรรม และรักษาศาสนวัตถุ ตลอดจนรักษานขนบธรรมเนียม พิธีการของศาสนาให้ถูกต้อง และที่สำคัญคือการช่วยกันสืบทอดศาสนาให้คงอยู่ โดยช่วยกันทะนุบำรุงสถาบันหลักทางศาสนาของตนให้สามารถทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ ส่งผลให้คนในสังคมมีความสุขสงบตลอดไป

เรื่องที่ 5 บุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นบุคคลตัวอย่างที่ใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิต พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นองค์อัครศาสนูปถัมภกของศาสนาทุกศาสนาในประเทศไทย

พระองค์ทรงแสดงให้เห็นถึงพระเมตตาและพระมหากรุณาธิคุณในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่พสกนิกรทั้งแผ่นดิน ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทรงมีความละเอียดรอบคอบและทรงคิดค้นหาแนวทางการพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์แก่ประชาชนสูงสุดพสกนิกรควรยึดเป็นแบบอย่างในการเจริญรอยตามเบื้อง พระยุคลบาท นำมาปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดผลต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติตลอดไป

หลักการทรงงานของพระองค์ที่สามารถรวบรวมได้มีดังต่อไปนี้คือ

1. **ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** การที่พระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้น จากเอกสารแผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง

2. **ระเบิดจากข้างใน** พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่าต้องระเบิดจากข้างใน หมายความว่าต้องสร้างความเข้มแข็งในคนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้เกิดสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงค่อยออกมาสู่สังคมภายนอก ไม่ใช่การนำความเจริญมาจากภายนอกเข้าไปหาชุมชน

3. **แก้ปัญหาที่จุดเล็ก** พระองค์ทรงมองเห็นปัญหาในภาพรวมก่อนเสมอ แต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มที่จุดเล็ก ๆ

4. **ทำตามลำดับขั้นตอน** ในการทรงงานพระองค์จะเริ่มจากสิ่งที่เป็นที่สนใจที่สุดของประชาชนก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่น ๆ ต่อไปได้ ต่อจากนั้นก็จะเป็นเรื่องสาธารณสุขปโภคพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ เช่น ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชน โดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติรวมถึงการใช้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่าย เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุดดังพระบรมราโชวาท

5. **ภูมิสังคม** การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน

6. **องค์รวม** ทรงมีวิธีการคิดอย่างองค์รวม คือการมองอย่างครบวงจร ในการพระราชทานพระราชดำริเกี่ยวกับโครงการหนึ่งนั้นจะทรงมองเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง ดังเช่น กรณี “ทฤษฎีใหม่” ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ แนวทางหนึ่งที่พระองค์ทรงมองอย่างองค์รวม ตั้งแต่การถือครองที่ดิน โดยเฉลี่ยของประชาชนไทยประมาณ 10 –

15 ไร่ การบริหารจัดการที่ดิน และแหล่งน้ำอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการประกอบอาชีพ เมื่อมีน้ำในการทำเกษตรแล้ว จะส่งผลให้ผลผลิตดีขึ้น หากมีผลผลิตเพิ่มมากขึ้นเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการจัดการและการตลาด รวมถึงการรวมกลุ่มรวมพลังชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อพร้อมที่จะออกสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกได้อย่างครบวงจร

7. ไม่ติดตำรา การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เป็นการพัฒนาที่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและสภาพสังคมจิตวิทยาแห่งชุมชน คือ ไม่ติดตำรา ไม่ผูกมัดกับวิชาการและเทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสมกับสภาพชีวิตที่แท้จริงของคนไทย

8. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด พระองค์ทรงประหยัดลดหยดยาสีฟันพระทนต์นั้น พระองค์ทรงใช้อย่างคุ้มค่า ในปีหนึ่งพระองค์เบิกดินสอ 12 แท่ง ทรงใช้เดือนละแท่งใช้กระทั่งกุด ในการแก้ปัญหาให้แก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เองดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองจะได้ประหยัดงบประมาณ

9. ทำให้ง่าย พระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการคิดค้นคิดแปลงปรับปรุงและแก้ไขพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริ ทรงใช้กฎแห่งธรรมชาติเป็นแนวทาง ตัวอย่างการปลูกหญ้าแฝกเป็นหญ้าคลุมดินเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน เป็นต้น

10. การมีส่วนร่วม พระองค์ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำประชาพิจารณ์มาใช้ในการบริหารดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า...สำคัญที่สุดต้องหัดทำใจให้กว้างหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้นแท้จริงคือการระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...

11. ประโยชน์ส่วนรวม ในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจ และการพระราชทานพระราชดำริ พระองค์ทรงรำลึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักสำคัญ

12. บริหารรวมที่จุดเดียว เป็นรูปแบบการบริหารแรงงานแบบเบ็ดเสร็จที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นต้นแบบในการบริการรวมที่จุดเดียว เพื่อประโยชน์ต่อประชาชนที่จะมาขอใช้บริการจะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการแก่ประชาชน ณ ที่แห่งเดียว

13. ทรงใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ หากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติช่วยเหลือ เช่น การแก้ไขปัญหาป่าเสื่อมโทรมได้พระราชทานพระราชดำริ การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก ปล่อยให้ธรรมชาติช่วยฟื้นฟูธรรมชาติ

14. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ ทรงนำความเจริญ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการ แนวปฏิบัติที่สำคัญในการแก้ปัญหาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสถานะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่เป็นปกติ เช่น การนำน้ำดิบไปไล่น้ำเสีย หรือเจือจางน้ำเสียให้กลับเป็นน้ำดี การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยใช้ผักตบชวาซึ่งมีตามธรรมชาติดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ ดังพระราชดำรัสว่า “ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ”

15. ปลุกป่าในใจคน ปัญหาการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้กลับคืนมาจะต้องปลุกจิตสำนึกในการรักผืนป่าให้แก่คนเสียก่อน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะปลุกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อนแล้ว คนเหล่านั้นก็จะพากันปลุกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง...”

16. ขาดทุนคือกำไร หลักการคือ “...ขาดทุนคือกำไร Our loss is gain... การเสียคือการได้ ประเทศชาติก็จะก้าวหน้า และการที่คนอยู่ดีมีสุขนั้นเป็นการนับที่เป็นมูลค่าเงินไม่ได้...” หลักการคือ การให้และการเสียสละส่งผลให้มีผลกำไรคือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งตนเอง พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า “...การช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในการประกอบอาชีพและตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ก่อนอื่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งยวด เพราะผู้มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถสร้างความเจริญในระดับสูงขึ้นไป...”

18. พออยู่พอกิน การที่พระองค์ทรงเสด็จไปเยี่ยมประชาชนทรงเข้าพระทัยปัญหาอย่างลึกซึ้งถึงเหตุผลมากมายที่ใ้ราษฎรอยู่ในวงจรแห่งทุกข์เข็ญ จากนั้นจึงพระราชทานความช่วยเหลือใ้ราษฎรมีชีวิตอยู่ในขั้นพออยู่พอกินก่อน แล้วจึงค่อยขยับขยายใ้มีสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระองค์มีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางแห่งการดำเนินชีวิตโดยยึดถือหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอสมควร

20. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน พระองค์มีพระราชดำรัสว่า “...ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อยก็ย่อมทำประโยชน์ใ้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริตไม่มีความบริสุทธิ์ใจ...”

21. ทำงานอย่างมีความสุข พระองค์ทรงตรัสว่า “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้นอกจากความสุขร่วมกันในการทำประโยชน์ใ้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร : พระมหาชนก จากพระราชนิพนธ์พระมหาชนก ซึ่งเป็นตัวอย่างของผู้มีความเพียรพยายาม แม้จะไม่เห็นฝั่งก็ยังว่ายน้ำต่อไป เช่นเดียวกับพระองค์ที่ทรงริเริ่มทำโครงการต่าง ๆ ในระยะแรกที่ไม่มีความพร้อมในการทำงานมากนัก ทรงใ้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์มุ่งมั่นพัฒนาบ้านเมืองใ้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

23. รู้ รัก สามัคคี พระองค์ทรงมีพระราชดำรัส คำสามคำนี้ ใ้หน้าไปใ้ใ้ได้ทุกยุคทุกสมัย
รู้ คือ การลงมือทำสิ่งใด โดยรู้ถึงปัจจัยทั้งหมด รู้ถึงปัญหาและรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหา
รัก คือ ความรัก เมื่อรู้แจ้ง จะต้องรักการพิจารณาที่จะเข้าไปลงมือปฏิบัติแก้ไขปัญหาอื่น ๆ
สามัคคี คือ การค้ำนึ่งเสมอว่าเราทำงานคนเดียวไม่ได้ ต้องทำงานร่วมมือร่วมใจ เป็นองค์กร เป็นหมู่คณะ จึงมีพลังเข้าไปแก้ปัญหาใ้ลุกลงไปได้ด้วยดี

เรื่องที่ 6 การอยู่ร่วมกันของคนไทยที่ต่างศาสนา

ศาสนามีประโยชน์ คือ ช่วยให้ทุกคนในสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุขและมีสันติ มีความรักใคร่ สามัคคีปรองดองกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลให้ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดความสามารถนำพาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม เจริญรุดหน้าไป อย่างไรก็ตาม หากชุมชน สังคมมีข้อปฏิบัติทางศาสนาเดียวกัน มีวัฒนธรรมประเพณีเหมือนกัน สังคมนั้นจะมีความกลมเกลียวกัน เมื่อศึกษาประวัติศาสตร์ศาสนาสังคมไทยตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาแตกแยกทางสังคม เนื่องจากสาเหตุเพราะศาสนาแตกต่างกันนั้นไม่เคยปรากฏขึ้นในประเทศไทย

แต่ภาวะปัจจุบันสังคมไทยเกิดปัญหาความแตกแยก ไม่สามัคคีกัน โดยระบุว่าสาเหตุเป็นเพราะความเชื่อทางศาสนานั้น เมื่อวิเคราะห์สาเหตุและสืบสาวเหตุการณ์แล้ว ความเชื่อทางศาสนาไม่ใช่สาเหตุ ทั้งนี้เพราะศาสนาล้วนมีกฎเกณฑ์ของศีลที่ไม่ให้มนุษย์เบียดเบียนรังแกกัน ดังนั้นสังคมไทยตั้งแต่สุโขทัย เป็นพุทธศาสนา อินดู อยู่ร่วมกันอย่างผสมกลมกลืน คำสอนของพุทธศาสนาปรากฏในศาสนาอินดูและพิธีกรรมศาสนาอินดู ปรากฏอยู่ในสังคมไทยพุทธ โดยอยู่ร่วมกันอย่างลงตัว เช่น ประเพณีลอยกระทง ต่อมาในสมัยอยุธยาไทยค้าขายกับจีน ฝรั่งเศสต่าง ๆ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ โดยมีขุนนางฝรั่งคือ เจ้าพระยาวิเศษขานนท์เป็นคริสเตียนตั้งรกรากอยู่ในไทยและยังคงนับถือศาสนาคริสต์อยู่ ต่อมาสมัยรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 4 ของเราท่านศึกษาวัฒนธรรมตะวันตก และเมื่อถึงรัชกาลที่ 5 มีการติดต่อกับต่างประเทศนำวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้ปรับปรุงประเทศและไม่ทำให้ศาสนาเสื่อมถอย พระองค์ท่านใช้หลักศาสนาเพื่อให้ชาติคงอยู่ด้วยการเสียดินแดนส่วนน้อย เพื่อรักษาดินแดนส่วนใหญ่ไว้ ส่งผลให้รักษาชาติบ้านเมืองให้คงอยู่ไม่เสียเอกราช

กล่าวโดยสรุป สังคมไทย แม้มีศาสนาหลากหลายในชุมชน สังคม คนไทยที่ต่างศาสนายึดหลัก ประนีประนอม เคารพซึ่งกันและกัน เข้าใจวิถีชีวิตที่แตกต่างกันทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข เราจะเห็นภาพของสังคมไทยทั่วไปที่คนไทยมุสลิม คนคริสเตียน คนไทยพุทธ ไทยอินดู ติดต่อกันค้าขาย ประกอบกิจศาสนาใช้ชีวิตครอบครัวที่ต่างศาสนาอยู่ร่วมกันในสังคมไทยอย่างปกติสุข ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับสูงมีบุตรหลานคนไทยต่างศาสนาอยู่ร่วมกันศึกษาหาความรู้ โดยไม่มีปัญหาใด ๆ

เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งแตกแยกของคนในสังคมตั้งแต่ครอบครัว ชุมชนใด ๆ ในประเทศไทย และความแตกแยกนั้นทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ครอบครัว ชุมชน ทุกแห่งยังจะต้องนำหลักคุณธรรม จริยธรรมมาแก้ไขปัญหาเพื่อลดความขัดแย้งที่รุนแรง สถาบัน องค์กรทางศาสนาและทุกคนจะต้องร่วมมือกันในการนำสันติภาพกลับคืนมาสู่สังคม ชุมชนอย่างรวดเร็ว

กรณีตัวอย่างจากพุทธประวัติ การแก้ปัญหาความแตกแยกในสังคมโดยสันติวิธี

ครั้งหนึ่งเหล่าภคิตรีศากยวงศ์ พระญาติฝ่ายพุทธบิดาและเหล่าภคิตรีศากยวงศ์ พระญาติฝ่ายพุทธมารดา ทะเลาะวิวาทกันเรื่องแย่งน้ำโรหิณีเนื่องจากฝนแล้ง น้ำไม่เพียงพอ การทะเลาะวิวาทลุกลามไปจนเกือบกลายเป็นศึกใหญ่ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบเหตุด้วยพระญาณจึงเสด็จไปห้ามสงคราม

โดยตรัสให้เห็นถึงความไม่สมควรที่กษัตริย์ต้องมาฆ่าฟันกันด้วยสาเหตุเพียงแค่การแย่งน้ำเข้ามา และ
ตรัสเตือนสติว่าระหว่างน้ำกับพี่น้อง อะไรสำคัญยิ่งกว่ากัน ทั้งสองฝ่ายจึงได้สติคืนดีกัน และขอ
พระราชทานอภัยโทษต่อเบื้องพระพักตร์พระพุทธองค์

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

1. ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประเภทใด

ก. เอกเทวนิยม	ข. พหุเทวนิยม
ค. สัพพัตถเทวนิยม	ง. อเทวนิยม

2. ศาสดาหมายถึงอะไร

ก. ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา	ข. ผู้นับถือศาสนา
ค. ผู้ค้นพบศาสนาและนำคำสอนมาเผยแผ่	ง. สาวกของศาสนา

3. สัมมาสมาธิอยู่ในธรรมะหมวดใด

ก. มรรค 8	ข. อริยสัจ 4
ค. จมราวาสธรรม	ง. พรหมวิหาร 4

4. คำสอนศาสนาใดที่เน้นให้มนุษย์มีความรักต่อกัน

ก. ศาสนาพุทธ	ข. ศาสนาคริสต์
ค. ศาสนาอิสลาม	ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

5. มัสยิดเป็นศาสนสถานของศาสนาใด

ก. ศาสนาพุทธ	ข. ศาสนาคริสต์
ค. ศาสนาอิสลาม	ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

6. การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม วิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด

ก. ใช้หลักธรรมทางศาสนา	ข. ใช้หลักกฎหมาย
ค. ใช้หลักการเจรจา	ง. ใช้คณะกรรมการ

7. สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุเป็นสังคมวัตถุนิยม ประชาชนควรมีค่านิยมใดจึงจะเหมาะสม

ก. รู้รักสามัคคี	ข. ประหยัดและนิยมไทย
ค. ใช้ชีวิตเรียบง่าย	ง. มีระเบียบวินัย

8. เมกกะ คือ เมืองสำคัญของศาสนาใด

ก. ศาสนาพุทธ	ข. ศาสนาอิสลาม
ค. ศาสนาคริสต์	ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

9. การถือศีลอดเป็นข้อปฏิบัติของศาสนาใด

ก. ศาสนาพุทธ

ข. ศาสนาอิสลาม

ค. ศาสนาคริสต์

ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

10. ศาสนาใดที่นับถือเทพเจ้าหลายองค์

ก. ศาสนาพุทธ

ข. ศาสนาอิสลาม

ค. ศาสนาคริสต์

ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู

กิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่างที่เกิดจริงในหนังสือพิมพ์ที่แสดงถึงการไม่ใช้หลักคำสอนของศาสนาในการดำรงชีวิต แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในชั้นเรียน

บทที่ 2

วัฒนธรรมประเพณี

สาระสำคัญ

เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนท้องถิ่น ภาคต่างๆ ของประเทศไทย ภาษาการแต่งกาย ฯลฯ ของภาคต่างๆ ประเพณีของแต่ละชุมชนท้องถิ่น ภาค เช่น แห่เทียนพรรษา บุญเดือนสิบ ลอยกระทง ประเพณีวิ่งควาย ยี่เป็ง การอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของภาคต่างๆ การประพฤติปฏิบัติตน เพื่อการอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมที่พึงประสงค์ของชุมชน สังคมไทย การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมของชุมชน สังคมไทยที่พึงประสงค์

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. มีความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ท้องถิ่น และของประเทศ
2. ตระหนักถึง ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ท้องถิ่น และของประเทศ
3. มีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น
4. นำค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม ชุมชนมาประพฤติปฏิบัติตนเป็นนิสัย

ขอบข่ายเนื้อหา

- เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณี
- เรื่องที่ 2 วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่นและของประเทศ
- เรื่องที่ 3 การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมของประเพณีไทย
- เรื่องที่ 4 ค่านิยมที่พึงประสงค์ของไทยและของท้องถิ่น
- เรื่องที่ 5 การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

เรื่องที่ 1 ความหมาย ความสำคัญของวัฒนธรรม ประเพณี

1.1 ความหมายความสำคัญ

วัฒนธรรม คือ มรดกแห่งสังคมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น และได้รับการถ่ายทอดกันมาจากอดีตสู่ปัจจุบัน เป็นผลผลิตที่แสดงถึงความเจริญงอกงามทั้งด้านวัตถุและที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น อุดมการณ์ ค่านิยม ประเพณี ศิลธรรม กฎหมายและศาสนา เป็นต้น

พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีงามของประชาชน

สรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึงวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่แสดงถึงความเจริญงอกงามในการอยู่ร่วมกัน เป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกในลักษณะวัตถุและไม่ใช่วัตถุแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา

ความสำคัญของวัฒนธรรม มีอยู่ 5 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมช่วยให้มนุษย์สะดวกสบายขึ้น ช่วยแก้ปัญหาและสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ สามารถเอาชนะธรรมชาติได้ เพราะสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาช่วย
2. วัฒนธรรมทำให้สมาชิกในสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสามัคคีกัน
3. วัฒนธรรม แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาติ ชาติที่มีวัฒนธรรมสูงย่อมได้รับการยกย่อง และเป็นหลักประกันความมั่นคงของชาติ
4. วัฒนธรรมกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
5. วัฒนธรรมทำให้ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง

1.2 ความหมายความสำคัญของประเพณี

ประเพณี หมายถึง แบบความประพฤติที่คนส่วนรวมถือเป็นธรรมเนียมหรือระเบียบแบบแผนและปฏิบัติสืบต่อกันมาช้านาน จนเกิดเป็นแบบอย่างความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบต่อกันมา และยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในรูปแบบของ จารีต ประเพณี ขนบประเพณี และขนบธรรมเนียมประเพณี

จารีตประเพณี คือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจิตใจ เช่น การตอบแทนบุญคุณบิดามารดา บุพการี การเลี้ยงดูเมื่อท่านแก่เฒ่า การเคารพเชื่อฟังครู อาจารย์ การนับถือบรรพบุรุษ

ขนบประเพณี คือประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ทั่วไปมาอย่างเป็นระเบียบ บังคับให้คนในสังคมนั้น ๆ ยึดถือและปฏิบัติตาม เช่น กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ และมีขนบประเพณีที่คนในสังคมไม่ต้องปฏิบัติตามเสมอไป เช่น ประเพณีการโกนจุก เป็นต้น

ธรรมเนียมประเพณี คือประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติระหว่างบุคคลที่สังคมยอมรับ เช่น การทักทาย การไหว้ การเดิน กิริยามารยาท เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีประเพณีทางศาสนา เช่น วันโกน วันพระ ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การโกนผมไฟ ประเพณีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การปลูกเรือน ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาลต่าง ๆ เช่น ตรุษไทย วันสงกรานต์ วันลอยกระทง และแต่ละภาคและท้องถิ่นมีประเพณีแตกต่างกันออกไป

ความสำคัญของประเพณี มีอยู่ 5 ประเภทคือ

1. เป็นเครื่องบอกความเจริญของชาตินั้น ๆ ชาติที่เจริญในปัจจุบัน มีประเพณีต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญก้าวหน้า
2. ประเพณีส่วนมากสืบค้นความเป็นมาของประเพณีนั้น ๆ ตั้งแต่อดีตเชื่อมโยงถึงปัจจุบัน ประเพณีจึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาประวัติศาสตร์ได้เป็นอย่างดี
3. ประเพณีทำให้คนในสังคมเกิดความภาคภูมิใจในความดีงามของเผ่า และชาติบ้านเมืองตนเอง
4. ประเพณีทำให้คนในสังคมได้ทำกิจกรรมร่วมกัน อันเป็นการดำรงความรักสามัคคี ทำให้คนในเผ่า ชุมชน ภาค และเป็นชาติมีความมั่นคงสืบต่อกันมา
5. ประเพณีเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ ซึ่งแสดงออกความเป็นเผ่า ชุมชน ภาค เป็นชาติ

เรื่องที่ 2 วัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น และของประเทศ

2.1 วัฒนธรรมที่สำคัญ

วัฒนธรรมที่สำคัญของท้องถิ่น และของประเทศที่แสดงออกถึงความเป็นไทยที่สำคัญต่าง ๆ คือ ภาษา การแต่งกาย อาหาร และมารยาท

ภาษา ภาษาที่ใช้สื่อสารกันในสังคม มี 2 ลักษณะคือ ภาษาทางกาย และภาษาทางวาจา ในเผ่า ในชุมชน ภาค จะมีภาษาถิ่น สำเนียงถิ่น กิริยาอาการแสดงออกของท้องถิ่น และจะมีภาษากิริยาอาการ คนไทยจะใช้ภาษาไทยกลางซึ่งเป็นภาพรวมของประเทศ ดังนั้นวัฒนธรรมทางภาษาจะบ่งบอกที่มาของกำเนิดซึ่งควรจะเป็นความภูมิใจในตัวตน ไม่เป็นสิ่งเชย น่ายายหรือล้าสมัยในการแสดงออกทางภาษาถิ่น ภาษาไทยกลางของคนไทย

การแต่งกาย การแต่งกายของคนในสังคมไทยในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกในชีวิตประจำวันคนไทยจึงแต่งตัวแบบสากลต่อเมื่อมีงานบุญ ประเพณีต่าง ๆ หรือในโอกาสสำคัญๆ จึงนำการแต่งกายประจำถิ่นที่แสดงออกมาเป็นเผ่า ชุมชน และภาค อย่างไรก็ตามเรายังเห็นคนรุ่นเก่า รุ่นพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ในท้องถิ่นบางแห่งยังคงมีวัฒนธรรมการแต่งกายที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษให้เราเห็นได้ในชีวิตประจำวัน

อาหาร เนื่องจากการติดต่อสื่อสารของโลกปัจจุบันเป็นโลกไร้พรมแดน เราจึงสามารถรับประทานอาหารไทยที่ร้านในเมืองลอสแอนเจลิส เมืองฮ่องกงได้ด้วย วัฒนธรรมทางอาหารการกินของคนไทยในท้องถิ่นและไทยยังคงสืบทอดตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เพราะสภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรต่าง ๆ ส่งผลให้วัตถุดิบที่ใช้ในการประกอบอาหารท้องถิ่นไทย ยังคงมีอยู่และนำมาใช้ในการประกอบอาหาร การกินได้ตลอดมา แต่อาหารบางชนิดเริ่มสูญหายไป เด็กไทยปัจจุบันเริ่มจะไม่รู้จักคุ้นเคยอาหารบางชนิด เช่น ขนมนก ซึ่งประเพณีแต่งงานภาคกลางในอดีตจะมีขนมนกเป็นขนมทำจากถั่วทองปั้นเป็นรูปวงกลมมีสีเหมือนลือเกวียน เพื่อให้ชีวิตแต่งงานราบรื่นก้าวไปข้างหน้า เป็นต้น

มารยาท มารยาทของคนไทยที่อาศัยอยู่เป็นเผ่า ชุมชน ภาค ตลอดคนไทยกลางได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ แต่เมื่อก้าวโดยรวมแล้วมารยาทไทยนั้นทั่วโลกยอมรับ ว่ามีความงดงาม อ่อนช้อยการไหว้ การกราบ บ่งบอกถึงความเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงาม ทำให้คนต่างประเทศประทับใจ ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เจริญก้าวหน้า

เรื่องที่ 3 การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทย

3.1 ความสำคัญในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทย

การอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมประเพณีไทยเป็นสิ่งที่สำคัญที่คนไทยทุกคนพึงตระหนักถึงหน้าที่ที่ทุกคนพึงกระทำ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติและท้องถิ่น จัดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญแก่การอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งขนบธรรมเนียมประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุ ภาษา วรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งได้บรรจุและสั่งสมความรู้ ความหมาย คุณค่าที่มีมาตั้งแต่อดีตให้คนไทยปัจจุบันได้เรียนรู้เพื่อรู้จักตนเองและมีความภูมิใจในความเป็นชาติไทย และสิ่งเหล่านี้จะสูญหายหากขาดการเอาใจใส่ในการอนุรักษ์และส่งเสริมในทางที่ถูกต้อง

3.2 แนวทางการอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีของไทย

1. ศึกษา ค้นคว้า วิจัย วัฒนธรรม ประเพณีไทยและท้องถิ่นที่ยังไม่ได้รวบรวมศึกษาไว้ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง ทำให้เกิดความรู้สึกรักยอมรับในคุณค่าจะได้เห็นห่วงใยและเผยแพร่ให้เกิดประโยชน์ต่อไป
2. สร้างความเข้าใจให้คนไทยทุกคนเข้าใจ ปรับเปลี่ยน ตอบสนองวัฒนธรรมประเพณีอื่น ๆ จากภายนอกอย่างเหมาะสม
3. ขยายขอบเขตเรื่องการอนุรักษ์ วัฒนธรรม ประเพณีไทยให้คนไทยทุกคนเห็นเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องร่วมกันทะนุบำรุงรักษาทั้งด้วยกำลังกาย และกำลังทุนทรัพย์
4. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมประเพณีระหว่างเผ่า ชุมชน ภาค เพื่อสื่อสารสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน
5. ช่วยกันจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศทางวัฒนธรรมประเพณี เพื่อใช้เป็นฐานความรู้ของสังคม เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์และส่งผลถึงภาวะอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องที่สำคัญคือ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะส่งผลต่อเศรษฐกิจของชาติโดยรวม

เรื่องที่ 4 ค่านิยมที่พึงประสงค์ของไทยและของท้องถิ่น

2.1 ค่านิยมที่พึงประสงค์ของไทย

ในเมื่อกำหนดค่านิยมเป็นสิ่งที่กำหนดความเชื่อซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมของคนในสังคมแล้ว การกำหนดค่านิยมที่พึงประสงค์ของท้องถิ่นและของไทย จึงควรที่คนในสังคมไทยทั้งในท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ

อย่างไรก็ตามมีผู้แจกแจงค่านิยมของสังคมไทยไว้ดังนี้คือ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ตรัสว่า ค่านิยมของสังคมไทยมี 3 ประการคือ

1. รักความเป็นไทย
2. คนไทยไม่ชอบการเบียดเบียนและหาเรื่องกับคนอื่น
3. การรู้จักประสานประโยชน์รู้จักการประนีประนอม โอนอ่อนผ่อนตามทำให้เมืองไทย

ไม่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศใด

ศาสตราจารย์ ประเสริฐ เข้มกลิ่นฟูง จำแนกค่านิยมของคนไทยไว้ดังนี้

1. ความรักอิสรภาพหรือความเป็นไทย
2. ย้ำความเป็นตัวของตัวเอง
3. ความมักน้อย
4. ย้ำหาความสุขจากชีวิต ส่งผลให้เกิดคำว่า “สยามเมืองยิ้ม”
5. เคารพ เชื่อฟังอำนาจ โดยชอบธรรม คนไทยเคารพผู้อาวุโส
6. ชอบความโอ้อ่า มีใจนักเลง กล้าได้ กล้าเสีย บริโภคนิยม
7. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนไทยมีลักษณะเป็นมิตรกับคนทุกคน

ในปัจจุบันสังคมไทยมีปัญหา คนขาดคุณธรรม จริยธรรม ปัญหาเรื่องเพศ เรื่องความรุนแรง และอบายมุขฯ ในปี 2549 กระทรวงศึกษาธิการจึงกำหนดลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เป็น 8 คุณภาพพื้นฐานเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี ส่งผลให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ดี คือ

1. ขยัน คือตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ อดทน
2. ประหยัด คือรู้จักเก็บออมถนอมใช้ทรัพย์สินแต่พอควรพอประมาณให้เกิดประโยชน์

คุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย ฟุ้งเฟ้อ

3. ซื่อสัตย์ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปราศจากความรู้สึก

ลำเอียง หรืออคติ

4. มีวินัย คือ ยึดมั่นในระเบียบแบบแผน ข้อบังคับ และข้อปฏิบัติ มีทั้งวินัยในตนเองและ

วินัยต่อสังคม

5. สุภาพ คือ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อมมีกิริยามารยาทที่ตาม มีสัมมาคารวะ

6. สะอาด คือ ปราศจากความมัวหมองทั้งกาย ใจ และสภาพแวดล้อมความผ่องใสเป็นที่เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7. สามัคคี คือ ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียว ความปรองดองกัน ร่วมใจกันปฏิบัติงานบรรลุผลตามที่ต้องการเกิดการทำงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาर्डเอาเปรียบกันเป็นการยอมรับความมีเหตุผล ยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ความคิด เชื่อชาติ หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าความสมานฉันท์

8. มีน้ำใจ มีความจริงใจ ไม่เห็นแก่ตัวและเรื่องของตัวเอง แต่เห็นอกเห็นใจเห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ให้ความสนใจในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์สุขของผู้อื่น และพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน

2.2 ค่านิยมท้องถิ่น

ค่านิยมของท้องถิ่นจะบ่งบอกลักษณะนิสัยเด่นของคนในท้องถิ่น เช่น คนภาคเหนือมีมารยาทอ่อนโยน พุศจ่าอ่อนหวาน คนภาคใต้มีความรักใคร่พวกพ้องต่าง ๆ เหล่านี้สามารถศึกษาได้จากลักษณะของคนในชุมชน วิถีชีวิตการแสดงออก สถาบันทางการศึกษา ศาสนา และครอบครัว มีส่วนสำคัญในการสร้างเสริมค่านิยมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในครอบครัว ชุมชน สังคม

เรื่องที่ 5 การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

การประพฤติปฏิบัติตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์นั้นเป็นสิ่งที่ควรกระทำทุกคนจึงเป็นพลังสำคัญส่งผลให้ประเทศชาติพัฒนาไปอย่างยั่งยืน หรืออาจกล่าวว่า หากสังคมใดมีแต่ความเจริญทางวัตถุแต่ขาดความเจริญด้านจิตใจ สังคมนั้นจะพัฒนาอย่างไม่ยั่งยืน ซึ่งความเจริญทางด้านจิตใจนั้นนอกจากคนในสังคมนั้นจะต้องประพฤติปฏิบัติดีตามหลักธรรมศาสนาแล้ว ควรสร้างเสริมค่านิยมที่ดีให้เกิดขึ้นกับคนในชาติ โดยพร้อมเพียงกันอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ค่านิยมความประหยัด การสร้างนิสัยประหยัดพลังงานน้ำมันของคนในชาติไม่ใช่ทำเฉพาะผู้มีรายได้น้อย ผู้ที่มีฐานะร่ำรวยสามารถใช้น้ำมันอย่างสุรุ่ยสุร่ายได้เพราะชาตินี้มีเงินมากมายใช้ชั่วลูกชั่วหลานไม่หมด ผู้มีฐานะร่ำรวยจะต้องมีนิสัยประหยัดพลังงานด้วยเป็นต้น และแม้ว่าน้ำมันมีราคาถูกลงทุกคนในชาติควรประหยัดต่อไปให้เป็นนิสัย

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

1. ข้อใดคือวัฒนธรรม
  - ก. อาหาร
  - ข. การแต่งกาย
  - ค. ภาษาพูด
  - ง. ถูกทุกข้อ
2. ข้อใดคือประเพณี
  - ก. การพูดทักทาย
  - ข. การแต่งงาน
  - ค. การรับประทานข้าว
  - ง. การถือศีล 8
3. ประเพณีวิ่งควายอยู่ในจังหวัดใด
  - ก. ชัยนาท
  - ข. อ่างทอง
  - ค. ชลบุรี
  - ง. สมุทรปราการ
4. ประเทศไทยได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมประเพณีจากที่ใด
  - ก. อารยธรรมตะวันตก
  - ข. อารยธรรมจีน
  - ค. อารยธรรมอินเดีย
  - ง. ถูกทุกข้อ
5. การตอบแทนบุญคุณ บิดา มารดา บุพการี จัดเป็นอะไร
  - ก. ประเพณี
  - ข. จารีตประเพณี
  - ค. ขนบประเพณี
  - ง. ธรรมเนียมประเพณี
6. ภาษาไทยได้รับอิทธิพลจากภาษาอะไรบ้าง
  - ก. ภาษาบาลี - สันสกฤต
  - ข. ภาษาอังกฤษ
  - ค. ภาษาจีน
  - ง. ถูกทุกข้อ
7. ประเพณีใดที่มีทุกภาคของประเทศไทย
  - ก. สงกรานต์
  - ข. แข่งเรือ
  - ค. วิ่งควาย
  - ง. สารทเดือน 10
8. ประเพณีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญได้รับอิทธิพลจากศาสนาใด
  - ก. ศาสนาพุทธ
  - ข. ศาสนาคริสต์
  - ค. ศาสนาอิสลาม
  - ง. ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู
9. วัฒนธรรม ประเพณีมีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมใด
  - ก. กีฬา
  - ข. การท่องเที่ยว
  - ค. พาณิชยกรรม
  - ง. นันทนาการ

10. ในความเป็นชาติแต่ละชาติมีความแตกต่างในด้านใด

ก. วัฒนธรรมประเพณี

ข. ภาษา

ค. ศิลปะ

ง. เชื้อชาติ

กิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนของตนเองแล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

บทที่ 3

หน้าที่พลเมืองไทย

สาระสำคัญ

เป็นสาระที่เกี่ยวกับ ความหมายของประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ บทบาทหน้าที่ของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตนตามกฎหมาย ปัญหา และสถานการณ์การเมืองการปกครองที่เป็นกรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน กฎหมายอื่นๆ เช่นกฎหมายแรงงานและสวัสดิการ กฎหมายว่าด้วยสิทธิเด็กและสตรี

ผลการเรียนรู้คาดหวัง

1. รู้และเข้าใจในเรื่องสิทธิเสรีภาพ บทบาทหน้าที่และคุณค่าของความเป็นพลเมืองดีตามแนวทางประชาธิปไตย
2. ตระหนักในคุณค่าของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย
3. แยกแยะปัญหา และสถานการณ์การเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นในชุมชน
4. รู้และเข้าใจสาระทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย
5. นำความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
6. เห็นคุณค่า และประโยชน์ของการปฏิบัติตนตามกฎหมาย

ขอบข่ายเนื้อหา

เรื่องที่ 1	การปกครองระบอบประชาธิปไตย
เรื่องที่ 2	สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย
เรื่องที่ 3	รัฐธรรมนูญ
เรื่องที่ 4	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย
เรื่องที่ 5	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว
เรื่องที่ 6	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
เรื่องที่ 7	กฎหมายอื่น ๆ
เรื่องที่ 8	การปฏิบัติตนตามกฎหมายและการรักษาสิทธิเสรีภาพของตนในกรอบของกฎหมาย

เรื่องที่ 1 การปกครองระบอบประชาธิปไตย

1.1 ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองในประเทศมาจากคำ 2 คำ ดังนี้

“ประชา” หมายถึง ประชาชนที่เป็นพลเมืองของประเทศ

“ธิปไตย” หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

ดังนั้น ประชาธิปไตย จึงหมายถึง ประชาชนปกครองหรือการปกครองโดยประชาชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า “ระบอบการปกครองที่ถือมติของปวงชนเป็นใหญ่ หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่”

และศาสตราจารย์ ดร.กมล ทองธรรมชาติ ให้ความหมายว่า “ประชาธิปไตย เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน”

สรุป ประชาธิปไตย จึงหมายถึงการที่ประชาชนหรือพลเมืองของประเทศมีอำนาจและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมเป็นหลัก

1.2 หลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1. หลักอำนาจธิปไตยเป็นของปวงชน หมายถึง ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ

2. หลักความเสมอภาค ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ความเท่าเทียมกันทางการเมือง

3. หลักสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ได้แก่ การที่ประชาชนมีอำนาจอันชอบธรรมในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน มีอิสระในการกระทำในขอบเขตของกฎหมายและมีแนวทางปฏิบัติตนที่เป็นอิสระภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

4. หลักนิติธรรม การปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีหลักกฎหมายเป็นกฎเกณฑ์และกติกาของประเทศ คือการที่ประชาชนใช้กฎหมายเป็นหลักในการทำงานเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเกิดความยุติธรรมในสังคม

5. หลักการยอมรับเสียงข้างมาก คือ การที่ประชาชนในรัฐใช้มติของประชาชนส่วนใหญ่เป็นหลักในการทำงาน

6. หลักการใช้เหตุผล คือ การที่ประชาชนใช้หลักเหตุผลเป็นหลักในการหาข้อสรุปเพื่อทำงานร่วมกันหรือการอยู่ร่วมกัน

7. หลักประนีประนอม คือ การที่ประชาชนไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา แต่ใช้การตกลงร่วมกันในการขจัดข้อขัดแย้งที่ไม่เห็นด้วย

8. หลักความยินยอม คือ การที่ประชาชนใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเป็นของตัวเอง โดยปราศจากการบังคับ มีความเห็นตรงกันจึงตัดสินใจผ่านตัวแทนของประชาชนในการดำเนินงานทางการเมืองและการปกครอง

1.3 ลักษณะของสังคมประชาธิปไตย

ในสังคมประชาธิปไตย ประชาชนจะปฏิบัติต่อกัน ดังนี้

1. การเคารพในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ตามขอบเขตที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย
2. การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา ข้อขัดแย้ง
3. การเคารพในกฎกติกาของสังคมเพื่อความสงบสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม
4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของส่วนรวมและสังคม
5. การมีน้ำใจเป็นประชาธิปไตยยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

6. การยึดมั่นในหลักความยุติธรรม และการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันของสมาชิกทุกคนในสังคม

1.4 คุณลักษณะที่สำคัญของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย

1. มีความยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตย
2. มีการรู้จักใช้เหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งมีเหตุผลและมีการประนีประนอมกันในทางความคิด
3. เคารพในสิทธิและการตัดสินใจของผู้อื่น
4. มีความเสียสละและเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
6. ใช้เสียงข้างมากโดยไม่ละเมิดสิทธิเสียงข้างน้อย
7. ยึดถือหลักความเสมอภาคและเท่าเทียมกันของสมาชิก
8. ปฏิบัติตนตามกฎหมายข้อบังคับของสังคม
9. ปฏิบัติตนตามหลักศีลธรรม ยึดมั่นในวัฒนธรรม ประเพณี
10. รู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี

1.5 ความสำคัญของการปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

1. ทำให้สังคมและประเทศชาติมีการพัฒนาไปอย่างมั่นคง
2. เกิดความรักและความสามัคคีในหมู่คณะ
3. สังคมมีความเป็นระเบียบ สงบเรียบร้อย

4. สมาชิกทุกคนได้รับสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ จากกฎหมายเท่าเทียมกันเกิดความเป็นธรรมในสังคม

5. สมาชิกในสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อกัน

2. วิธีประชาธิปไตย

สังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์เป็นสังคมที่ปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนทั้งในแง่ความคิด อุดมการณ์ และวิถีการดำเนินชีวิต ตั้งแต่เด็กเป็นต้นไป

โดยในชีวิตประจำวันของบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม จะดำเนินไปอย่างสงบสุขได้เมื่อทุกคนที่เป็นสมาชิกเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการใช้คุณลักษณะประชาธิปไตยเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ดังนี้

2.1 ประชาธิปไตยในครอบครัว

ประชาธิปไตยในครอบครัวจะเริ่มได้ก็ต่อเมื่อพ่อแม่คิดและประพฤติปฏิบัติต่อกัน ต่อลูก ๆ และต่อบุคคลอื่นอย่างเป็นประชาธิปไตย ในการดำเนินชีวิตประจำวันทุก ๆ ด้าน ได้แก่

1. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
2. การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. การตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์
4. การแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผล
5. การลงมติโดยใช้เสียงส่วนใหญ่
6. การเคารพกฎระเบียบของครอบครัว
7. การกล้าแสดงความคิดเห็นต่อส่วนรวม
8. การยอมรับเมื่อผู้อื่นมีเหตุผลที่ดีกว่าตนเอง

2.2 ประชาธิปไตยในชุมชน ท้องถิ่น

วิถีชีวิตประชาธิปไตยในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลภายในชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีคุณลักษณะประชาธิปไตยที่สำคัญ คือ

1. การเคารพในระเบียบ กฎหมายของท้องถิ่นและกฎหมายบ้านเมือง
2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
3. การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
4. การตัดสินใจในส่วนรวมโดยใช้การลงมติเสียงส่วนใหญ่
5. การตัดสินใจโดยใช้วิธีการลงมติเสียงส่วนใหญ่
6. การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลต่อชุมชน
7. การร่วมกันวางแผนในการทำงานเป็นกลุ่มหรือตัวแทนของกลุ่ม

ในการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สมาคมแม่บ้านผู้ผลิตสมุนไพรบ้านห้วยใต้ สหกรณ์ออมทรัพย์บ้านแดง สมาคมศิษย์เก่าโรงเรียน มูลนิธิต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตในกลุ่มสมาชิกควรมีคุณลักษณะของประชาธิปไตย ได้แก่

1. เคารพในกฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่มหรือองค์กร
2. มีบทบาทในการแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล
3. ยอมรับฟังความคิดเห็นของทุกคนที่ดีกว่า โดยไม่ใช้อารมณ์ อดทนต่อความขัดแย้งที่เกิดขึ้น
4. ยอมรับในเหตุผลที่ดีกว่า
5. การทำงานโดยใช้วิธีการประชุมวางแผนและแก้ปัญหาาร่วมกัน
6. การลงมติของกลุ่มหรือองค์กร โดยใช้การลงมติเสียงข้างมาก

เรื่องที่ 2 สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย

1. ความหมาย ความสำคัญ

1.1 สถานภาพ

สถานภาพ หมายถึง ฐานะหรือเกียรติภูมิของบุคคลที่อยู่ในสังคม เป็นตำแหน่งของบุคคลหนึ่งที่ได้รับค่านับถือจากสาธารณชน

สถานภาพเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น เป็นสิ่งกำหนดเฉพาะตัวบุคคลที่ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น

สถานภาพ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ได้แก่

- สถานภาพทางวงศ์ญาติ เช่น เป็นลูก หลาน พี่น้อง ฯลฯ
- สถานภาพทางเพศ เช่น เพศหญิง เพศชาย
- สถานภาพทางอายุ เช่น เด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่
- สถานภาพเชื้อชาติ เช่น คนไทย คนอังกฤษ
- สถานภาพทางถิ่นกำเนิด คนในภาคเหนือ คนในภาคใต้
- สถานภาพทางชนชั้นในสังคม เช่น เชื้อพระวงศ์ คหบดี หรือชนชั้นต่าง ๆ ในกลุ่มชนที่นับถือศาสนาฮินดู เช่น ชนชั้นพราหมณ์ ฯลฯ

2. สถานภาพที่ได้มาภายหลัง หมายถึง สถานภาพที่ได้มาจากแสวงหาหรือได้มาจากความสามารถของตนเอง ได้แก่

- สถานภาพทางการศึกษา เช่น จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
- สถานภาพทางอาชีพ เช่น เป็นครู เป็นหมอ นักการเมือง
- สถานภาพทางการเมือง เช่น เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐมนตรี
- สถานภาพทางการสมรส เช่น โสด สมรส หม้าย

1.2 บทบาท

บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ตามสถานภาพที่สังคมกำหนด เช่น นายเอกมีสถานภาพเป็นพ่อ ต้องดำเนินบทบาทในการให้การอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนบุตรให้เป็นคนดี ส่งเสียบุตรให้ได้รับการศึกษาที่สมควรตามวัย ส่วนนายโทมีสถานภาพเป็นบุตรที่ต้องดำเนินบทบาท เชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ตั้งใจหมั่นเพียรในการศึกษา ช่วยเหลือบิดามารดาในการทำงานบ้านตามควรแก่วัน

1.3 สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

“สิทธิ” หมายถึง อำนาจหรือผลประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคลที่มีกฎหมายให้ความคุ้มครอง เช่น สิทธิในการนับถือศาสนา การประกอบอาชีพ การได้รับการศึกษา ฯลฯ

“เสรีภาพ” หมายถึง ความมีอิสระในการกระทำของบุคคล ซึ่งการกระทำนั้นจะต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย เช่น การแต่งกาย การแสดงความคิดเห็น

“หน้าที่” หมายถึง ภาระหรือความรับผิดชอบที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย

สิทธิเสรีภาพ เป็นรากฐานสำคัญในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย การที่จะรู้ว่าการปกครองของประเทศใดมีความเป็นประชาธิปไตยได้มากน้อยเพียงใด ต้องดูที่สิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมาก ความเป็นประชาธิปไตยของประเทศนั้นก็จะมีมากหากสิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดหรือถูกรอนโดยผู้มีอำนาจในการปกครองประชาธิปไตยก็จะมีไม่ได้ด้วยเหตุนี้กฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยทุกฉบับ จึงได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างแจ่มชัด

ส่วนหน้าที่นั้นเป็นกรอบหรือมาตรฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้ก็เพราะว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น ต้องอาศัยกฎหมายเป็นหลักในการดำเนินการ หากประชาชนไม่รู้จักหน้าที่ของตน ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระบอบประชาธิปไตยก็จะดำรงอยู่ต่อไปไม่ได้

ดังนั้น สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยซึ่งขาดเสียมิได้เด็ดขาด

1.4 ความสำคัญของสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่

1. การที่รัฐได้บัญญัติ สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ของบุคคลในรัฐธรรมนูญ ทำให้ประชาชนได้รับความคุ้มครองและปฏิบัติอย่างเท่าเทียมเสมอภาคและยุติธรรม

2. บุคคลทุกคนจะต้องรับทราบและพึงปฏิบัติตามขอบเขตสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

3. การใช้อำนาจรัฐ จะต้องคำนึงถึงสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

4. ทั้งรัฐและประชาชนพึงปฏิบัติตามหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด ย่อมก่อให้เกิดความสงบร่มเย็นผาสุกในชาติ

5. หน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

1. หน้าที่ในการรักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. หน้าที่ในการป้องกันประเทศ ได้แก่ การช่วยสอดส่องดูแลและแจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบถึงภัยที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติ เช่น การแจ้งข้อมูลเกี่ยวกับการค้ายาเสพติด การสมัครเป็นอาสาสมัครรักษาดินแดน เป็นต้น

3. หน้าที่ในการรับราชการทหารตามกฎหมาย โดยชายไทยทุกคนเมื่ออายุ 20 ปี บริบูรณ์ จะต้องไปตรวจเข้ารับการเกณฑ์ทหารประจำการเป็นเวลา 2 ปี เพื่อเป็นกำลังสำคัญเมื่อเกิดภาวะสงคราม

4. หน้าที่ในการปฏิบัติตนตามที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้สังคมมีความสงบสุข และสมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

5. หน้าที่ในการเสียภาษีอากรตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อรัฐจะได้มีรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายภายในประเทศรวมทั้งจัดสวัสดิการต่าง ๆ ให้กับประชาชนและชุมชนในประเทศ

6. หน้าที่ในการรับการศึกษาภาคบังคับตามกฎหมายกำหนด และวิธีการที่กฎหมายกำหนด เพื่อช่วยให้มีคุณภาพที่ดีและเป็นกำลังใจในการพัฒนาประเทศต่อไป

7. หน้าที่ในการช่วยเหลือราชการตามกฎหมายกำหนด เพื่อประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม

8. หน้าที่ในการใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริต ในการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศ เป็นการจรรโลงการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยให้ยั่งยืนสืบไป

เรื่องที่ 3 รัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายสูงสุดหรือเป็นกฎหมายหลักของประเทศที่ออกโดยฝ่ายบัญญัติ คือ รัฐสภาอันประกอบด้วยตัวแทนของประชาชน ดังนั้นรัฐธรรมนูญจึงเป็นกฎหมายที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความเห็นชอบ

ความสำคัญ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่สำคัญที่สุด เป็นเสมือนกฎเกณฑ์หรือกติกาที่ประชาชนในสังคมยอมรับให้เป็นหลักในการปกครองและการบริการประเทศ ซึ่งการออกกฎหมายใดๆ ย่อมต้องดำเนินการภายในกรอบของบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ กฎหมายใดที่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญจะไม่สามารถใช้บังคับได้

สาเหตุที่มีรัฐธรรมนูญในประเทศไทย

สาเหตุที่สำคัญมาจากการที่ประเทศไทยเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเริ่มมีแนวคิดตั้งแต่รัชการที่ 6 โดยกลุ่มบุคคลที่เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” ประกอบด้วย ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ได้เข้าถึงอำนาจการปกครองพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงพระปรมาภิไธย ในร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับชั่วคราวที่คณะราษฎรได้ เตรียมไว้ นับว่านับว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย เมื่อวันที่ 10 ธ.ค. 2475 ถือได้ว่าประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย นับแต่นั้นมา

จนถึงปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไข และประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองหลายฉบับ เพื่อให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพการณ์บ้านเมืองที่ผันแปรเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย โดยมีสาระสำคัญเหมือนกันคือ ยึดมั่นในหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข จะมีเนื้อหาแตกต่างกันก็เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของบ้านเมืองในขณะนั้น ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญมาแล้วจำนวน 18 ฉบับ และปัจจุบันใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

หลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีหลักการและเจตนารมณ์ที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ เทิดทูนพระมหากษัตริย์ ซึ่งหลักการสำคัญของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ได้ระบุไว้ในหมวด 1 บททั่วไปสรุปได้ดังนี้

1. ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกไม่ได้
2. มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย
4. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลต้องได้รับความคุ้มครอง
5. ประชาชนชาวไทยทุกคนไม่แยกเพศ ศาสนา และย่อมได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน

โครงสร้างของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แบ่งโครงสร้างออกเป็น 15 หมวด และมีบทเฉพาะกาล สรุปสาระสำคัญแต่ละหมวดดังนี้

หมวด 1 บททั่วไป

ประเทศไทย เป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียวจะแบ่งแยกออกมิได้ มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล

หมวด 2 พระมหากษัตริย์

ทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพ ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ทรงเลือกและแต่งตั้งประธานองคมนตรี และองคมนตรีไม่เกิน 18 คน

หมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐ ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล ทั้งด้านการประกอบอาชีพ การสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น ความเป็นธรรมด้านการศึกษา การสาธารณสุข และสวัสดิการของรัฐ เสรีภาพในการชุมนุมที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่นและกฎหมาย

หมวด 4 หน้าที่ของชนชาวไทย

บุคคลมีหน้าที่พิทักษ์รักษาชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีหน้าที่ป้องกันรักษาผลประโยชน์ของชาติ ปฏิบัติตามกฎหมาย โดยเฉพาะหน้าที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

หมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจ การดำเนินการ มุ่งเน้น การพัฒนา คุณภาพ คุณธรรม มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ให้ความคุ้มครองและพัฒนาเด็ก เยาวชน ส่งเสริมความรู้รักสามัคคี

หมวด 6 รัฐสภา

รัฐสภามีหน้าที่บัญญัติกฎหมาย และควบคุมการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหาร ประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และวุฒิสภา (ส.ว.)

หมวด 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน

ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อวุฒิสภาให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งได้ เพราะมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หมวด 8 การเงิน การคลัง และงบประมาณ

เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการจัดหารายได้ การกำหนดรายจ่าย การก่อหนี้หรือการดำเนินการที่ผูกพันทรัพย์สินของรัฐ หลักเกณฑ์การกำหนดวงเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ซึ่งเป็นกรอบใน

การกำกับการใช้จ่ายเงินตามแนวทางการรักษาวินัยการเงิน การคลัง และรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ อย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางในการจัดทำประมาณรายจ่ายของแผ่นดิน

หมวด 9 คณะรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีนายกรัฐมนตรี 1 คน และมีรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 35 คน โดยได้รับการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์

หมวด 10 ศาล

กำหนดให้ศาลหรืออำนาจตุลาการแบ่งเป็น

1. ทัวไป
2. ศาลรัฐธรรมนูญ
3. ศาลยุติธรรม
4. ศาลปกครอง
5. ศาลทหาร

หมวด 11 องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

กำหนดให้มีองค์กรที่จะดำเนินการตรวจสอบ ติดตามการทำงานของบุคคล คณะบุคคล และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ดังนี้

1. องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
2. องค์กรอันตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย องค์กรอัยการ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

หมวด 12 การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

กำหนดให้มีการตรวจสอบข้าราชการประจำ และข้าราชการการเมือง

หมวด 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

การพิจารณา สรรหา แต่ตั้งบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งต้องเป็นไปตามระบบคุณธรรมและคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมด้วย

หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น

ให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีสภาพท้องถิ่นในการบริหารงานเน้นการกระจายอำนาจ ให้การสนับสนุนกำหนดนโยบายการบริหาร

หมวด 15 การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

ให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมได้ แต่ห้ามแก้ไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือเปลี่ยนแปลงรูปของรัฐ

บทเฉพาะกาล

ให้องคมนตรีดำรงตำแหน่งอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

เรื่องที่ 4 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมาย

1. ความหมายของกฎหมาย

ได้มีผู้ให้ความหมายของกฎหมายไว้ดังนี้

กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ พระบิดาแห่งกฎหมายไทย ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “กฎหมาย คือ คำสั่งทั้งหลายของผู้ปกครองว่าการแผ่นดินต่อราษฎรทั้งหลาย เมื่อไม่ทำตาม ธรรมดาต้องลงโทษ ”

ดร.สายหยุด แสงอุทัย ได้ให้ความหมายไว้ว่า “กฎหมายคือข้อบังคับของรัฐซึ่งกำหนดความประพฤติของมนุษย์ ถ้าฝ่าฝืนจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ”

สรุป กฎหมาย คือ ข้อบังคับของรัฐที่ใช้ควบคุมความประพฤติของคนในประเทศ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองประโยชน์รักษาความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันในสังคม ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกลงโทษ

2. ความสำคัญของกฎหมาย

1. มีความเกี่ยวข้องกับมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น

เกิด เกี่ยวข้องกับกฎหมายบุคคล กฎหมายทะเบียนราษฎร

โตขึ้น เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ

แต่งงาน เกี่ยวข้องกับกฎหมายครอบครัว

ตาย กฎหมายมรดก กฎหมายทะเบียนราษฎร

2. เป็นเครื่องมือสร้างระเบียบให้สังคมและประเทศชาติ

3. ก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

3. ลักษณะทั่วไปของกฎหมาย

3.1 กฎหมายมีลักษณะเป็นข้อบังคับ ดังนี้

3.1.1 บังคับให้ทำ เช่น ชายไทยต้องเกณฑ์ทหาร ผู้มีรายได้ต้องเสียภาษี เด็กต้องเข้าเรียนตาม พ.ร.บ. การศึกษา ฯลฯ

3.1.2 บังคับไม่ให้ทำ เช่น ห้ามทำร้ายร่างกาย ห้ามลักทรัพย์ ฯลฯ

3.2 กฎหมายมีลักษณะเป็นคำสั่งที่มาจากผู้มีอำนาจสูงสุดในประเทศ เช่น ประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีรัฐสภาเป็นผู้ออกกฎหมายและพระราชบัญญัติ มีรัฐบาลเป็นผู้ออกพระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกาและกฎกระทรวง

3.3 กฎหมายเป็นข้อบังคับที่ใช้ได้ทั่วไปกับทุกคน โดยไม่เลือกปฏิบัติ

3.4 ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายต้องได้รับโทษ

4. ความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้กฎหมาย

ในฐานะที่เราเป็นสมาชิกของสังคมจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาและเรียนรู้ ทำความเข้าใจในกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเราและสังคมที่เราอยู่ ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันตนเอง ซึ่งได้แก่

4.1 รู้จักกระวังตน ไม่เปลือหรือพลั้งกระทำความผิดโดยไม่รู้ตัวเนื่องมาจากเพราะไม่รู้กฎหมาย และเป็นเหตุให้ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

4.2 ไม่ให้ถูกผู้อื่นเอาเปรียบและถูกฉ้อโกงโดยที่เราไม่มีความรู้เรื่องกฎหมาย

4.3 ก่อเกิดประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ถ้าหากรู้หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของตนเอง แล้วย่อมจะป้องกันความผิดพลาดอันเกิดจากความไม่รู้กฎหมายในอาชีพได้

4.4 ก่อให้เกิดประโยชน์ทางการเมืองการปกครองของประเทศ เพราะเมื่อประชาชนรู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของตนเองตามกฎหมายแล้วย่อมทำให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย

5. ประเภทของกฎหมาย

ในชีวิตประจำวันบุคคลมีเสรีภาพในการดำรงชีวิตตามระบบการเมือง การปกครอง ระบบกฎหมายและระบบเศรษฐกิจ เราจะต้องรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนเองและรู้จักใช้สิทธิที่มีอยู่ไปประกอบอาชีพและสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลต่าง ๆ โดยมีสิทธิเลือกได้ว่าจะดำเนินชีวิตส่วนตัวอย่างไร แต่ต้องอยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด บุคคลจึงต้องขวนขวายหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมายเพื่อใช้ติดต่อสื่อสารการดำเนินวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันสามารถแบ่งได้เป็น

5.1 กฎหมายอาญา

กฎหมายอาญา (Criminal Law) เป็นกฎหมายมหาชนที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนที่อยู่ใต้อำนาจปกครองของรัฐ ผู้ที่ฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา และพระราชบัญญัติอื่นที่บัญญัติถึงการกระทำที่เป็นความผิดและโทษทางอาญา เช่น ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ยาเสพติดให้โทษ ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คสุทธการ การพนัน ป่าไม้ ป่าสงวน เป็นต้น

เนื่องจากกฎหมายอาญามีสภาพบังคับ คือมีโทษที่จะทำให้บุคคลได้รับผลถึงแก่ชีวิต ร่างกายเสรีภาพ ทรัพย์สิน เช่น ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน ดังนั้นจึงต้องมีหลักประกันแก่บุคคลดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญว่าบุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ กล่าวคือ บุคคลจะได้รับโทษทางอาญาจะต้องได้กระทำการใดที่มีกฎหมายห้ามไว้ ถ้าไม่มีกฎหมายก็ไม่มี ความผิด ไม่มีโทษ เช่น ความผิดฐานสูบบุหรี่ในที่ที่กำหนด เดิมไม่มีความผิดแต่เมื่อประกาศใช้ พระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพของผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 แล้วผู้ที่สูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ หรือสูบบุหรี่ในที่สาธารณะที่กำหนดย่อมมีความผิดและจะต้องได้รับโทษ

โทษตามประมวลกฎหมายอาญามี 5 สถาน คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน

นอกจากนี้ยังมีการรอลงโทษ หรือรอลงอาญา เมื่อบุคคลกระทำความผิดและจะได้รับโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ผู้นั้นอาจได้รับความกรุณาจากศาลไม่ต้องได้รับโทษจำคุกในเรือนจำ เพราะผู้นั้น

ไม่เคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เมื่อได้พิจารณาถึง อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความคิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานีแล้ว ศาลจะกำหนดโทษไว้ หรือรอการลงโทษไว้ที่เรียกกันว่า “รอการลงอาญา”

5.2 กฎหมายแพ่ง

กฎหมายแพ่ง คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ของบุคคล เป็นกฎหมายสารบัญญัติ และเป็นกฎหมายเอกชนที่มีความสำคัญแก่ชีวิตของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดจนถึงสภาพบุคคลไป

กฎหมายพาณิชย์ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีอาชีพค้าขาย และนักธุรกิจกล่าวถึงระเบียบหลักปฏิบัติในทางการค้าที่บุคคลในอาชีพค้าขายและนักธุรกิจจะต้องปฏิบัติในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กัน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับหุ้นส่วนบริษัท ตัวเงิน ประกันภัย การขนส่งสินค้า

ประเทศไทยได้รวมบัญญัติกฎหมายพาณิชย์เข้าไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งจึงรวมเรียกว่า “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์”

สภาพบังคับในทางแพ่ง โทษหรือสภาพบังคับบนทางแพ่งที่จะให้ผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย คือ การใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือค่าเสียหาย หรือให้ชำระหนี้ด้วยการส่งมอบทรัพย์สินให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามมูลหนี้ที่มีต่อกันระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้ เช่น บังคับให้ชำระหนี้เงินกู้พร้อมด้วยดอกเบี้ย บังคับให้ผู้ขายส่งมอบหรือโอนทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายหรือให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดขับรถชนผู้อื่นบาดเจ็บ หรือทำให้ทรัพย์สินเสียหาย

เรื่องที่ 5 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว

กฎหมายในชีวิตประจำวันที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และครอบครัวได้แก่หมายดังต่อไปนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับชื่อบุคคล

พระราชบัญญัติชื่อบุคคลกำหนดไว้ว่า (มีสัญชาติไทยต้องมีชื่อตัวและชื่อสกุล ส่วนชื่อรองมีหรือไม่มีก็ได้

การตั้งชื่อตัวต้องไม่ให้พ้องกับพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์และพระนามของพระราชินี หรือราชทินนาม และต้องไม่มีคำหยาบคาย ชื่อตัวมีกี่พยางค์ก็ได้และมีความหมายดี

การตั้งชื่อสกุลไม่เกิน 10 พยางค์ (ยกเว้นราชทินนามเก่า)

ในเรื่องชื่อสกุล เดิมกฎหมายกำหนดให้หญิงที่มีสามีต้องเปลี่ยนชื่อสกุลของตนมาใช้ชื่อสกุลของสามี แต่ปัจจุบันกฎหมายได้มีการแก้ไขใหม่มีผลตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2548 ดังนี้

1. คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ตามที่ตกลงหรือต่างฝ่ายต่างใช้นามสกุลเดิมของตนได้
2. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน
3. เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่าย คงมีสิทธิใช้ได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน
4. หญิงที่มีสามี ซึ่งใช้ชื่อสกุลสามีอยู่แล้ว ก่อนการเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้มีสิทธิใช้ต่อไป หรือจะมาใช้สิทธิกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนได้

2. กฎหมายทะเบียนราษฎร

“กฎหมายทะเบียนราษฎร” เกิดขึ้นมาเพื่อการจัดระเบียบคนในสังคมและการที่จะเป็นประชาชนไทยที่ถูกต้องไม่ใช่เพียงแค่ลืมตาดูโลกบนแผ่นดินไทยแล้วจะถือว่าเป็นคนไทยที่สมบูรณ์ เราจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมายการทะเบียนราษฎรอย่างเคร่งครัด ซึ่งการทะเบียนราษฎร พื้นฐานที่ควรตระหนักให้ความสำคัญ ได้แก่ การเกิด การตาย การย้ายที่อยู่และการทำบัตรประชาชน

การติดต่อสถานที่ราชการเพื่อดำเนินการเหล่านี้สามารถไปดำเนินการได้ที่

ถ้าอาศัยอยู่ในเขตเทศบาล ให้แจ้งที่นายทะเบียนผู้รับแจ้งประจำตำบลหรือหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน หรือกำนัน หรือแจ้งโดยตรงต่อนายทะเบียนประจำสำนักทะเบียนอำเภอ ณ ที่ว่าการอำเภอ

ในเขตเทศบาล ให้แจ้งที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่ ณ สำนักงานเทศบาล

ในเขตกรุงเทพมหานคร ให้แจ้งที่สำนักทะเบียนท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่ ณ สำนักงานเขต หรือสำนักงานเขตสาขา

กฎหมายทะเบียนราษฎรประกอบด้วย

ก. การแจ้งเกิด

ต้องแจ้งต่อนายทะเบียนที่อำเภอภายใน 15 วัน นับตั้งแต่วันเกิด แล้วทางการจะออก “ใบสูติบัตร” ซึ่งเป็นเอกสารที่แสดงชาติกำเนิด วันเดือนปีเกิด การแจ้งเกิดนี้ไม่เสียค่าธรรมเนียมใด ๆ แต่ถ้าไม่แจ้งเกิด มีความผิดต้องระวางโทษ ปรับไม่เกิน 1,000 บาท

วิธีการแจ้งเกิด

- แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กที่เกิด คือ ชื่อ นามสกุล เพศ สัญชาติของเด็กที่เกิด วันเดือนปีเกิด เวลาตกฟาก ตลอดจนวันข้างขึ้นข้างแรม ตลอดจนสถานที่เกิด บ้านเลขที่ ถนน ตำบล เขต จังหวัด
- แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับมารดาของเด็กที่เกิด คือ ชื่อ นามสกุล และนามสกุลเดิมก่อนสมรส อายุ สัญชาติ ที่อยู่โดยละเอียด
- แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับบิดา คือ ชื่อ นามสกุล อายุ สัญชาติ
- หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงต่อนายทะเบียน
  - ☆ สำเนาทะเบียนบ้าน ฉบับเจ้าบ้าน (ท.ร.14)
  - ☆ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวอื่น ๆ ของเจ้าบ้านและของคนแจ้ง
  - ☆ หนังสือรับรองการเกิด (ท.ร.1/1) ซึ่งแพทย์หรือพยาบาลหรือเจ้าหน้าที่อนามัย หรือผดุงครรภ์แล้วแต่กรณี ออกให้ (ถ้ามี)
  - ☆ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวอื่น ๆ ของพ่อแม่เด็กที่เกิด

ข. การแจ้งตาย

เมื่อมีคนตาย ผู้เกี่ยวข้องต้องไปแจ้งการตายเพื่อให้ได้ใบมรณบัตรที่แสดงว่าคนนั้นตายแล้ว ภายใน 24 ชั่วโมง การแจ้งตายไม่เสียค่าธรรมเนียมใด ๆ แต่ถ้าไม่แจ้งตายภายในเวลาที่กำหนดมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 1,000 บาท

วิธีการแจ้งตาย

แจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ตาย เช่น ชื่อ นามสกุล อายุ สัญชาติ เพศ ของผู้ตาย เวลาที่ตาย ระบุวันเดือนปี เวลาโดยละเอียด สถานที่ตาย สาเหตุการตาย การดำเนินการกับศพของผู้ตาย (เก็บ ฝัง เผา) ที่ไหน เมื่อไร ฯลฯ

- ☆ ผู้มีลูกบุญธรรมจะแต่งงานกับลูกบุญธรรมไม่ได้
- ☆ ไม่เป็นคู่สมรสของผู้อื่น
- ☆ หญิงหม้ายจะแต่งงานไม่ต้องรอเกิน 130 วัน หลังจากมีชีวิตสมรสครั้งแรกสิ้นสุด
- ☆ ชาย หญิง ที่มีอายุไม่ครบ 17 ปีบริบูรณ์ จะแต่งงานกันได้ก็ต้องมีคำสั่งของศาลอนุญาต โดยนำคำสั่งศาลนั้น ไปแสดงต่อนายทะเบียน

วิธีการจดทะเบียนสมรส

ชายหญิงต้องไปให้ถ้อยคำและแสดงความยินยอมเป็นสามีภรรยา กัน โดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนที่อำเภอ กิ่งอำเภอ เขต หรือสถานทูต สถานกงสุลไทยในต่างประเทศแห่งใดก็ได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของท้องถิ่นนั้น

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงต่อนายทะเบียน

- ☆ บัตรประชาชน
- ☆ สำเนาทะเบียนบ้านของทั้งสองคน
- ☆ กรณีที่ทั้งคู่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ (17 ปี แต่ไม่ถึง 20 ปี) ต้องให้บุคคลมีอำนาจให้ความยินยอม เช่น พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เป็นต้น โดยอาจให้ผู้ยินยอมลงลายมือชื่อในขณะจดทะเบียน หรือทำเป็นหนังสือยินยอมก็ได้

ค. การจดทะเบียนหย่า

การหย่าสำหรับคู่สมรสที่ได้จดทะเบียนสมรสแล้วไม่ว่ากรณีใดต้องไปจดทะเบียนหย่ากันที่สำนักทะเบียน จะไปจุดที่อื่นไม่ได้ และต้องทำต่อหน้านายทะเบียนเท่านั้น การหย่าจะมีผลสมบูรณ์ทำได้ 2 วิธีดังนี้

1. การหย่าโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย คือ การที่คู่หย่าไปจดทะเบียนหย่าด้วยตนเองที่สำนักทะเบียนแห่งใดก็ได้และจะต้องนำหลักฐานติดตัวไปด้วยดังต่อไปนี้

- ☆ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรประจำตัวข้าราชการของทั้งสองฝ่าย
- ☆ หลักฐานการจดทะเบียนสมรส เช่น ใบสำคัญการสมรส หรือสำเนาทะเบียนสมรส
- ☆ สำเนาทะเบียนบ้านฉบับเจ้าบ้านของทั้งสองฝ่าย
- ☆ หนังสือสัญญาหย่า

2. การหย่าโดยคำพิพากษาของศาล หากคู่หย่าต้องการให้นายทะเบียนบันทึกการหย่าไว้เป็นหลักฐาน จะต้องยื่นสำเนาคำพิพากษาของศาลที่แสดงว่าได้หย่ากันแล้วแก่นายทะเบียน จากนั้นนายทะเบียนก็จะบันทึกคำสั่งศาลไว้เป็นหลักฐาน ทั้งนี้หากมีข้อตกลงอย่างอื่น เช่น ทรัพย์สิน อำนาจการปกครองบุตรก็สามารถบันทึกไว้ในทะเบียนหย่าได้

ง. การจดทะเบียนรับรองบุตร

การจดทะเบียนรับรองบุตร พ่อแม่ของเด็กซึ่งสามีภรรยา กันโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เด็กที่เกิดมาจึงเป็นลูกที่ชอบด้วยกฎหมายของแม่ฝ่ายเดียว หากเด็กจะเป็นลูกที่ชอบด้วยกฎหมายของพ่อก็ต้องมีการจดทะเบียนรับรองบุตร เมื่อจดทะเบียนเรียบร้อยเด็กก็จะมีสิทธิใช้นามสกุลและรับมรดกของพ่อแม่อย่างถูกต้อง

การจดทะเบียนรับรองบุตรนี้ ทำได้เฉพาะฝ่ายชายเท่านั้น ส่วนหนุ่มสาวคู่ใดที่มีลูกก่อนแต่งงาน เมื่อแต่งงานจดทะเบียนสมรสกันแล้ว เด็กคนนั้นจะเป็นลูกที่ถูกต้องตามกฎหมายทันทีโดยไม่ต้องจดทะเบียนรับรองบุตรอีก

หลักฐานที่จะต้องนำไปแสดงต่อนายทะเบียน

- ☆ ใบสูติบัตร และสำเนาทะเบียนบ้านของเด็ก
- ☆ บัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของมารดาเด็ก
- ☆ บัตรประจำตัวประชาชนและสำเนาทะเบียนบ้านของบิดา (ผู้ยื่นคำร้อง)
- ☆ บัตรประจำตัวประชาชนของเด็ก (ในกรณีที่เด็กอายุเกิน 15 ปี)

เรื่องที่ 6 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เป็นกฎหมายว่าด้วยการรักษาสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบตัวคนในชุมชน มิให้เกิดความผิดปกติจากธรรมชาติที่ควรจะเป็น ตลอดจนการดูแล ปกป้อง และป้องกันให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม ไม่เอารัดเอาเปรียบต่อกัน ซึ่งกฎหมายที่ควรรู้ได้แก่

1. กฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2. กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

โดยทั่วไปบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน รวมถึงมีหน้าที่ต้องอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 กำหนดไว้ดังนี้

1. สิทธิของบุคคลเกี่ยวกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มีสิทธิจะได้รับข้อมูลและข่าวสารจากทางราชการ

มีสิทธิได้รับชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากรัฐ กรณีได้รับความเสียหายจากภัยอันตรายที่เกิดจากการแพร่กระจายของมลพิษ หรือภาวะมลพิษอันมีสาเหตุจากกิจการ / โครงการ โดยส่วนราชการ / รัฐวิสาหกิจ

มีสิทธิร้องเรียนกล่าวโทษผู้กระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมมลพิษ

2. หน้าที่ของบุคคล

ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมดยเคร่งครัด

3. ปัญหากระทบต่อสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมี 2 ประการ คือ

การลดลงและขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการทำลายต้นไม้ ป่าไม้ และแหล่งกำเนิดของลำธาร

เกิดมลพิษสิ่งแวดล้อม เนื่องจากความเจริญทางเทคโนโลยีและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การใช้มากทำให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีจากการใช้ทรัพยากร เช่น ขยะ น้ำเสียจากครัวเรือน โรงงาน คิว้นไฟ สารเคมี ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำ อากาศ และบนดิน

ซึ่งผู้ที่ได้รับผลกระทบ คือ ประชาชน ดังนั้น พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2535 จึงได้กำหนดให้มี

1. คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานควบคุมคุณภาพ สิ่งแวดล้อมที่ประกอบด้วยมาตรฐานคุณภาพของน้ำ อากาศ เสียง และอื่นๆ
2. กองทุนสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้ในกิจการช่วยเหลือให้กู้ยืมเพื่อการลงทุนแก่ส่วนราชการ ท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ เอกชน ในการจัดระบบบำบัดน้ำเสีย อากาศเสีย และระบบกำจัดของเสีย
3. กองควบคุมมลพิษ โดยคณะกรรมการควบคุมมลพิษทำหน้าที่เสนอแผนปฏิบัติการ ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกำหนดมาตรฐานมลพิษทางน้ำ มลพิษทางอากาศ และมลพิษ ทางเสียง พร้อมเข้าทำการป้องกันและแก้ไขอันตรายอันเกิดจากมลพิษเหล่านั้น
4. ความรับผิดชอบของเจ้าของหรือผู้ครอบครองแหล่งกำเนิดมลพิษทั้งทางแพ่งและ ทางอาญา

กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคในปัจจุบัน คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 และมีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เป็นกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองและให้ความเป็นธรรมแก่ ผู้บริโภค ซึ่งบุคคลที่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคได้แก่ บุคคล 6 ประเภทดังนี้

1. ผู้ซื้อสินค้าจากผู้ขาย
2. ผู้ได้รับการบริการจากผู้ขาย
3. ผู้เช่าทรัพย์สินจากผู้ให้เช่า
4. ผู้เช่าซื้อทรัพย์สินจากผู้ให้เช่าซื้อ
5. ผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือได้รับการชักชวนให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ
6. ผู้ใช้สินค้าหรือผู้ได้รับการบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทน สิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับความคุ้มครอง มีดังนี้

☆ สิทธิที่ได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเพียงกับ สินค้าหรือบริการ

☆ สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ

☆ สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ

☆ สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา

☆ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

จากสิทธิของผู้บริโภคนี้ กฎหมายได้วางหลักการคุ้มครองผู้บริโภคไว้ 4 ด้าน ได้แก่

1. คຸ້ມครองค้ำโนษณา คื้ ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับขำวสารเกี่ยวกับสินค้ำ
2. คຸ້ມครองค้ำฉลาค คื้ ผู้บริโภคมีสิทธิและอิสระในการเลือกซื้อสินค้ำและบริการ
3. คຸ້ມครองค้ำสัญญา คื้ ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับความเป็นธรรมในการซื้อขำยและทำสัญญา
กรณีการซื้อขำยเป็นล่ายลักษณะอักษรกับผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ขำย
4. คຸ້ມครองค้ำความเสียหาย ผู้บริโภคมีสิทธิได้รับการชดเชย หากได้รับความเสียหายหรือ
อันตรายจากสินค้ำ / บริการนั้นๆ

ซึ่งมีสิทธิของผู้บริโภคจะได้รับการคຸ້ມครองโดยที่ พ.ร.บ. คຸ້ມครองผู้บริโภคได้จัดตั้งองค์กรเพื่อคຸ້
ครองผู้บริโภคขึ้น โดยมีคณะกรรมการคຸ້ມครองผู้บริโภคทำหน้าที่ค้ำเนินการ

เรื่องที่ 7 กฎหมายอื่นๆ

กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันที่ควรศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาผลประโยชน์ที่เราพึงมี หรือเป็นการป้องกันไม่ให้ปฏิบัติตนผิดกฎหมายโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ ซึ่งได้แก่กฎหมายที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. กฎหมายประกันสังคม

กฎหมายประกันสังคม เป็นกฎหมายที่ให้หลักประกันแก่บุคคลในสังคมที่มีปัญหา หรือวามเดือดร้อนทางการเงิน เนื่องจากการประสบเคราะห์หรือมีเหตุการณ์อันทำให้เกิดปัญหา

ขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายประกันสังคม

ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันได้กำหนดให้สถานประกอบกิจการที่มีลูกจ้างรวมกันตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป และนายจ้างของสถานประกอบกิจการนั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อบังคับของกฎหมายดังกล่าว

ลูกจ้างซึ่งมีฐานะเป็นประกันตน ก็คือ บุคคลที่สมัครเข้าทำงานในสถานประกอบกิจการที่มีลูกจ้างรวมกันตั้งแต่ 10 คน ขึ้นไป โดยกฎหมายประกันสังคมบังคับให้ลูกจ้างดังกล่าวต้องจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม ซึ่งนายจ้างจะเป็นผู้หักเงินค่าจ้างทุกครั้งที่มีการจ่ายค่าจ้างและนำส่งเข้ากองทุนประกันสังคม เป็นเงินสมทบส่วนของลูกจ้าง

*ปัจจุบันกฎหมายเปิดให้ใช้ได้ตั้งแต่กิจการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คน ขึ้นไป แล้วแต่เจ้าของและลูกจ้างสมัครใจ

ประโยชน์ทดแทน

ประโยชน์ทดแทน หมายถึง ความช่วยเหลือที่ให้แก่ผู้ประกันตนหรือผู้ที่มีสิทธิเมื่อรับประกันตนประสบเคราะห์ภัยหรือเดือดร้อน และปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดแล้ว

รูปแบบของประโยชน์ทดแทนมี 4 รูปแบบ คือ

- ☆ บริการทางการแพทย์
- ☆ เงินทดแทนการขาดรายได้
- ☆ ค่าทำศพ
- ☆ เงินสงเคราะห์

2. กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดที่บังคับใช้ในปัจจุบันนี้ คือ พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ความหมายของยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใดแล้วก็ตาม ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ต้องการเสพในปริมาณที่เพิ่มขึ้น เลิกเสพยา สุขภาพทั่วไปจะทรุดโทรมและบางรายถึงแก่ชีวิต

ประเภทของยาเสพติด

ยาเสพติดให้โทษ แบ่งได้ 5 ประเภท คือ

- ☆ ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง เช่น เฮโรอีน
- ☆ ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น มอร์ฟิน โคเคน ฟีน
- ☆ ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นตำรับยาและยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา
- ☆ ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติกแอนไฮโดรด์ อาเซติลคลอไรด์
- ☆ ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่ได้เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง ประเภท 4 เช่น กัญชา พืชกระท่อม

ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษที่ผิดกฎหมาย

1. ยาเสพติดประเภท 1 ได้แก่ความผิด ดังนี้
  - ☆ ฐานผลิต นำเข้า ส่งออกเพื่อการจำหน่าย ต้องระวางโทษประหารชีวิต
  - ☆ ฐานจำหน่ายหรือมีไว้ในครอบครองเพื่อการจำหน่ายเป็นสารบริสุทธิ์ไม่เกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุก 5 ปี ถึงตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่ 50,000 – 500,000 บาท ถ้าเกิน 100 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต
  - ☆ ถ้ามีไว้ในครอบครองไม่ถึง 20 กรัม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 – 10 ปี และปรับ 10,000 - 100,000 บาท
  - ☆ ถ้ามีไว้ในครอบครองต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือน ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 5,000-100,000 บาท
2. ยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาตต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1-10 ปี และปรับตั้งแต่ 10,000 – 100,000 บาท
3. ยาเสพติดให้โทษประเภท 3 มีลักษณะเป็นตำรับยา จึงอาจมีการขออนุญาตผลิตจำหน่าย หรือนำเข้า หรือส่งออกได้

4. ยาเสพติดให้โทษประเภท 4 และ 5 นั้น อาจผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองได้ โดยรัฐมนตรีเป็นผู้อนุญาต โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการเป็นรายๆไป
5. ห้ามเสพยาเสพติดให้โทษประเภท 5 โดยเด็ดขาด หากฝ่าฝืนจะต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี และปรับไม่เกิน 10,000 บาท

3. กฎหมายคุ้มครองแรงงาน

กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานของประเทศไทยปัจจุบันนี้คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 ซึ่งถือได้ว่าเป็นแม่บทในการคุ้มครองแรงงาน บุคคลที่ได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายฉบับนี้คือ “ลูกจ้าง” ซึ่งหมายความถึงผู้ซึ่งตกลงทำงานให้นายจ้างโดยรับค่าจ้างสาระสำคัญของพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานประกอบด้วย

- ☆ การคุ้มครองกำหนดเวลาในการทำงาน
- ☆ สิทธิของลูกจ้างในการพักผ่อนระหว่างทำงาน
- ☆ สิทธิของลูกจ้างในการมีวันหยุด
- ☆ สิทธิลาของลูกจ้าง
- ☆ สิทธิได้รับเงินทดแทน
- ☆ การคุ้มครองการใช้แรงงานหญิง
- ☆ การคุ้มครองการใช้แรงงานเด็ก

เรื่องที่ 8 การปฏิบัติตนตามกฎหมายและการรักษาสิทธิเสรีภาพของตนในกรอบของกฎหมาย

ในฐานะพลเมืองของประเทศ ซึ่งมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข ที่มีสิทธิ เสรีภาพ บทบาทหน้าที่ ต้องปฏิบัติตนตามกรอบ ข้อกำหนดของกฎหมาย ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยการใช้สิทธิตามกฎหมาย และต้องรักษาปกป้อง สิทธิของตนเองและชุมชนเมื่อถูกละเมิดสิทธิ หรือผลประโยชน์อันชอบธรรมของตัวเองและชุมชน ซึ่งการปฏิบัติตามกฎหมายดำเนินการได้ ดังนี้

1. เริ่มจากการปลูกฝังและประพฤติปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเองและครอบครัว เช่น

เมื่อมีคน เกิด ตาย ในบ้านต้องดำเนินการตามกฎหมายทะเบียนราษฎร จัดการให้การศึกษาแก่บุตรหลาน ตาม กฎหมายการศึกษาภาคบังคับ ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมายการสมรส กฎหมายมรดก ฯลฯ

2. ในชุมชน / สังคม ต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับการอยู่ในสังคมประชาธิปไตย ตามบทบาทหน้าที่ โดยยึดกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายธรรมชาติ เผาป่า สร้างมลพิษให้แก่ผู้อื่น เคารพสิทธิของตน มาละเลยเมื่อเห็นผู้อื่นในชุมชน / สังคม กระทำผิด ด้วยการตักเตือนชี้แจง ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค กฎหมายแรงงาน กฎหมายจราจร ฯลฯ

การรักษาสิทธิตามกรอบของกฎหมาย

กฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลหรือหน่วยงาน สามารถเรียกร้องป้องกัน เพื่อรักษาสิทธิของตนที่ถูกบุคคลหรือหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของเอกชนหรือรัฐ มาละเมิด สิทธิของบุคคลหรือชุมชน โดยให้เป็นที่มาของ บุคคล องค์กร และผู้เกี่ยวข้องทำหน้าที่ร่วมกันในการเรียกร้องเพื่อรักษาสิทธิ ผลประโยชน์ ที่ถูกละเมิด ซึ่งการละเมิดสิทธิมี 2 กรณี ดังนี้

1. การละเมิดสิทธิ / ผลประโยชน์ส่วนบุคคล กรณีตัวอย่าง นักศึกษาสาวไปเดินห้างสรรพสินค้า ถูกผู้ไม่ประสงค์ดีแอบถ่ายภาพขณะเดินลงบันไดเลื่อน แล้วนำไปเผยแพร่หรือไปไว้เอง ผู้เสียหายสามารถแจ้งความให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมายแก่ผู้ไม่ประสงค์ดีได้

2. การละเมิดสิทธิ / ผลประโยชน์ของชุมชน กรณีตัวอย่าง หน่วยงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ถูกรัฐจัดการแปรรูปให้เป็นบริษัทเอกชน มีการซื้อขายหุ้นมุ่งเก็งกำไร ทำให้ประชาชนเสียประโยชน์ ทั้งๆ ที่ไฟฟ้าจัดเป็นสาธารณูปโภคที่รัฐพึงจัดให้บริการแก่ประชาชน ไม่ควรมุ่งการค้ากำไร ซึ่งต่อมามีคณะบุคคลที่เป็นวุฒิสมาชิก (ส.ว.) ได้ดำเนินการฟ้องร้องไปยังศาลปกครอง เรียกร้องสิทธิ / ผลประโยชน์ ในเรื่องนี้ให้แก่ ประชาชน และในที่สุดศาลก็ได้ตัดสินใจให้รัฐเป็นผู้แพ้ ผลประโยชน์จึงได้กลับคืนมาสู่ประชาชน คือ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตกลับมาเป็นรัฐวิสาหกิจอยู่ในการกำกับของรัฐ

กรณีตัวอย่างนี้ ทำให้เห็นว่า การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมาย เข้าถึงสิทธิอันชอบธรรมที่ควรได้ / มีตามกฎหมาย บุคคลหรือองค์กร และผู้เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการเรียกร้อง ปกป้อง รักษาสิทธิ และผลประโยชน์ของตนและส่วนรวมได้

กิจกรรมที่ 1 ให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

1. ความหมายคำว่า “ประชาธิปไตย” ตรงกับข้อใด
  - ก. ประชาชนเป็นใหญ่ในประเทศ
  - ข. ระบอบการปกครองที่ถ้อยมือของปวงชนเป็นใหญ่หรือการถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่
  - ค. การปกครองที่ยึดหลักสิทธิเสรีภาพ
  - ง. การปกครองที่มี 3 อำนาจอ
2. การใช้ชีวิตประชาธิปไตย ต้องเริ่มต้นที่ใดเป็นแห่งแรก
  - ก. ครอบครัว
  - ข. โรงเรียน
  - ค. ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
  - ง. การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน
3. หลักสำคัญในการประชุมร่วมกันคืออะไร
  - ก. รักษาระเบียบ
  - ข. มีส่วนร่วมในการจัดประชุม
  - ค. ยอมรับฟังความคิดเห็นผู้อื่น
  - ง. เคารพกฎกติกา
4. สถานภาพการสมรสได้แก่ข้อใด
  - ก. โสด
  - ข. สมรส
  - ค. หม้าย
  - ง. ถูกทุกข้อ
5. ข้อต่อไปนี้ข้อใดหมายถึง “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย”
  - ก. ชาวไทยมีหน้าที่เกณฑ์ทหาร เมื่ออายุครบ 20 ปี
  - ข. หน้าที่เลือกตั้งผู้แทนราษฎร
  - ค. หน้าที่ทะนุบำรุงศาสนา
  - ง. หน้าที่รักษาสถาบันทุกสถาบัน
6. เมื่อมีคนตายเกิดขึ้นในบ้าน ให้แจ้งการตายภายในเวลาเท่าใด
  - ก. 24 ชั่วโมง
  - ข. 2 วัน
  - ค. 3 วัน
  - ง. 7 วัน
7. อาชีพลูกจ้างอยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายใด
  - ก. กฎหมายแพ่ง
  - ข. กฎหมายอาญา
  - ค. กฎหมายครอบครัว
  - ง. กฎหมายประกันสังคม
8. โทษสูงสุดเกี่ยวกับคดีอาชญากรรม คืออะไร
  - ก. จำคุก 20 ปี
  - ข. จำคุก 20 ปี ทั้งจำทั้งปรับ
  - ค. จำคุกตลอดชีวิต
  - ง. ประหารชีวิต

9. ผู้ใดขาดคุณสมบัติในการสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ก. นายแดงจบการศึกษาระดับปริญญาตรี
  - ข. นายแดงไม่ไปเลือกตั้งทุกครั้ง
  - ค. นายเขียวไปเลือกตั้งทุกครั้ง
  - ง. นายเขียวสังกัดพรรคการเมือง
10. ประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ปี พ.ศ. อะไร
- ก. 2455
  - ข. 2465
  - ค. 2475
  - ง. 2485

กิจกรรมที่ 2 ให้ผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่างอุปสรรคการปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทย แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้

แนวเฉลยท้ายบท

บทที่ 1 กิจกรรมที่ 1

1. ง.	2. ค.	3. ก.	4. ข.	5. ค.
6. ก.	7. ข.	8. ข.	9. ข.	10. ง.

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมอภิปรายไม่มีเฉลย

บทที่ 2 กิจกรรมที่ 1

1. ง.	2. ข.	3. ค.	4. ง.	5. ข.
6. ง.	7. ก.	8. ง.	9. ข.	10. ก.

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมศึกษาค้นคว้าไม่มีเฉลย

บทที่ 3 กิจกรรมที่ 1

1. ข.	2. ก.	3. ค.	4. ง.	5. ก.
6. ก.	7. ง.	8. ง.	9. ข.	10. ค.

กิจกรรมที่ 2 เป็นกิจกรรมศึกษาค้นคว้าไม่มีเฉลย

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. **หมวดวิชาพัฒนาศักยภาพและชุมชน** ชุดการเรียนทางไกล ระดับ
ประถมศึกษา กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2546
- การศึกษานอกโรงเรียน,กรม **ชุดการเตรียมการทางไกล ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น** หมวดวิชาพัฒนา
สังคมและชุมชน. คุรุสภาลาดพร้าว,กรุงเทพฯ : 2546.
- การศึกษาทางไกล, สถาบัน, **ชุดการเรียนทางไกล** หมวดวิชาพัฒนาศักยภาพและชุมชน ระดับมัธยมศึกษา
ตอนปลาย องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) : กรุงเทพฯ,2548.
- คณะอาจารย์ กศน. พัฒนาศักยภาพและชุมชน. **คู่มือการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา**. กรุงเทพฯ : บริษัท
ไพบูลย์ เชนเตอร์ จำกัด, 2548
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ,สำนักงาน, **ชุดวิชาพัฒนาศักยภาพและชุมชน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**,เอก
พิมพ์จำกัด : กรุงเทพฯ,มฝผ.
- พันเอก (พิเศษ) เผด็จ เอมวงศ์ และจุฑามาศ ลบรัมย์, **กฎหมายในชีวิตประจำวัน :ตนเอง ครอบครัว
ชุมชน และประเทศชาติ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ เอ็มพันธ์ จำกัด, 2551.
- มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, **พระสูตรและอรรถกถาแปลอุทกนิยาม** ชาดก เล่มที่ 3 ภาคที่
โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.กรุงเทพฯ : 2534.
- ศึกษาธิการ,กระทรวง. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**, สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) กรุงเทพฯ : 2550.
- สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์ **หมวดวิชาพัฒนาศักยภาพและชุมชน ระดับประถมศึกษา** การศึกษานอกโรงเรียน
กรุงเทพฯ : บริษัท สามเจริญพาณิชย์ จำกัด, 2548
- สมโพธิ ผลเต็ม. **ปรัชญาคำกลอน ๑๐๐ เรื่องแรก**, สิทธีวรรณ , บริษัท. กรุงเทพฯ : 2549.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. **คุณธรรมนำความรู้**, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กรุงเทพฯ :
2550

<http://th.wikipedia.org/wiki>

<http://www.tumsrivichai.com>

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายประเสริฐ บุญเรือง	เลขานุการ กศน.
2. ดร.ชัยยศ อิ่มสุวรรณ์	รองเลขานุการ กศน.
3. นายวัชรินทร์ จำปี	รองเลขานุการ กศน.
4. ดร.ทองอยู่ แก้วไทรสะ	ที่ปรึกษาด้านการพัฒนาหลักสูตร กศน.
5. นางรักขณา ตันฑาทุโธ	ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้เขียนและเรียบเรียง

1. นางรัชฎาภาดี เหล่าพานิช	ข้าราชการบำนาญ
2. นางสาววาสนา โกลิย์วัฒนา	สถาบันการศึกษาทางไกล
3. นางพรทิพย์ เข้มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้บรรณาธิการ และพัฒนาปรับปรุง

1. นางรัชฎาภาดี เหล่าพานิช	ข้าราชการบำนาญ
2. นางนลินี ศรีสารคาม จันทร์ตรี	สถาบัน กศน.ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. นายเรืองเวช แสงรัตนา	สถาบัน กศน.ภาคตะวันออก
4. นางสาวสุรัตนา บุรณะวิทย์	สถาบัน กศน.ภาคตะวันออก
5. นางมยุรี สุวรรณเจริญ	สถาบัน กศน.ภาคใต้
6. นางสาววาสนา โกลิย์วัฒนา	สถาบันการศึกษาทางไกล
7. นางสุดใจ บุตรอากาศ	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
8. นายนิพนธ์ จันดา	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
9. นางอุบลรัตน์ มีโชค	สถาบัน กศน.ภาคเหนือ
10. นางพรทิพย์ เข้มทอง	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
11. นางสาวสุรีพร เจริญนิช	ข้าราชการบำนาญ
12. นางเอื้อจิตร สมจิตต์ชอบ	ข้าราชการบำนาญ
13. นางสาวชนิตา จิตต์ธรรม	ข้าราชการบำนาญ

คณะทำงาน

1. นายสุรพงษ์ มั่นมะโน	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
2. นายศุภโชค ศรีรัตนศิลป์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
3. นางสาววรรณพร ปัทมานนท์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
4. นางสาวศรียุญา กุลประดิษฐ์	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน
5. นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา	กลุ่มพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวเพชรินทร์ เหลืองจิตวัฒนา

กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ผู้ออกแบบปก

นายสุก โชค

ศรีรัตนศิลป์

กลุ่มพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน